

INTERNATIONAL
COMMISSION
OF JURISTS

ประเทศไทย

คุณธรรมการนักนิติศาสตร์สากล

รายงานการพิจารณาคดีอาญาและการสืบสวน
กรณีการถูกบังคับให้สูญหายของ
นายสมชาย นีล:> โพจิตร

มีนาคม 2552

รายงานการพิจารณาคดีอาญาและการสืบสวน

**กรณีการถูกบังคับให้สูญหายของ
นายสมชาย นีละไพจิตร**

มีนาคม 2552

⑧ รายงานการพิจารณาคดีอาญาและการสืบสวน กรณีการถูกบังคับให้สูญหายของ
นายสมชาย นีลไพริตา, มีนาคม 2552

© Copyright International Commission of Jurists, 2009

ICJ อนุญาตให้มีการผลิตข้าส่วนหนึ่งส่วนใดของลิ้งพิมพ์ขององค์กรโดยจะต้องมีการอ้างอิงที่ถูกต้อง
และมีการส่งลิ้งพิมพ์ที่มีเนื้อหาส่วนหนึ่งส่วนใดนี้ไปที่สำนักงานใหญ่ ดังที่อยู่ข้างล่างนี้:

International Commission of Jurists

P.O. Box 91
33 Rue des Bains
CH – 1211 Geneva 8
Switzerland
Email: info@icj.org
www.icj.org

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวก

สำนักงานภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
10/1 ซอยอารีย์ 2 ถนนพหลโยธิน
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท
กรุงเทพ 10400

เลขมาตราฐานสาวกกลประจำหนังสือ 978 - 616 - 90521 - 0 - 4

กรุงเทพ 2553

รายงานการพิจารณาคดีอาญาและการสืบสวน กรณีการถูกบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นีลະไพจิตร

บทสรุปผู้บริหาร

นับเป็นเวลาห้าปีแล้วที่มีการกล่าวหากันว่า นายสมชาย นีลະไพจิตร หมายความชាមสลิม ผู้มีเชื้อเสียง ถูกหลักพาตัวจากยานพาหนะทางกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2547 และถูกสังหารโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหน้านาย แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่มีคราวร้าบประชากรรวมของเข้า และยังไม่มีผู้ใดต้องรับโทษจากคำตัดสินเป็นที่สุดของศาลต่ออาชญากรรมในการบังคับบุคคลให้สูญหายนี้ คดีหมายเลขชุดได้รับความสนใจและมีการรายงานข่าวอย่างแพร่หลายโดยสื่อทั่วโลกและนักประวัติศาสตร์ถือเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงความยากลำบากในการตรวจสอบความยุติธรรม สำหรับกรณีล้มเหลวของนักสืบสวนอย่างร้ายแรงในประเทศไทย

นายสมชาย นีลະไพจิตร ได้ออกมาเปิดเผยต่อสื่อมวลชนมาตลอดเวลา ยังคงเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะหน้าที่ความภาระของเจ้าหน้าที่สืบสวนที่เกี่ยวข้อง กับการคุ้มครองความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงขึ้น นับตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 เป็นต้นมา ทำให้มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 3,300 คน เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2547 อันเป็นวันก่อนที่นายสมชายจะหายตัวไป เขามีภาระที่สำคัญที่สุดคือ หน่วยงานภาครัฐหลายแห่ง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ทำการทบทวนลูกค้า ตลอดจนคดีที่เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา

แม้ว่าติดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยน้ำร่วมทั้งอดีตนายกรัฐมนตรีและข้าราชการสูงสุด ได้เคยกล่าวต่อสาธารณะว่า นายสมชายถูกสังหารเสียชีวิตแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ถูกกล่าวหากลับถูกตั้งข้อหาสถานเบาและไม่ได้รับโทษทางวินัยแต่อย่างใด เจ้าหน้าที่ตำรวจนายเดียวที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษยังคงเป็นอิสระในขั้นตอนอุทธรณ์คดีที่ยื่นเยื่อ และเมื่อเร็วๆ นี้เจ้าหน้าที่ที่ตำรวจนายนี้ได้หายตัวไป ภายใต้ส่วนราชการอันยังเป็นที่กังขาอยู่ รับบาลหลายชุดต่อมา ต่างให้คำนิ้นว่าจะปิดคดีนี้ให้ได้ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2552 นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีคนล่าสุด ได้ประกาศเจตจำนงขอรับบาล ที่จะผลักดันให้เกิดความคืบหน้าในการสืบสวนคดีการถูกบังคับให้สูญหายของนายสมชายอย่างจริงจัง และนำตัวผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

ระหว่างเดือนสิงหาคม 2548 ถึงเดือนมกราคม 2549 ตัวแทนของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์ สถาบัน ได้เข้าร่วมสัมมนาและนำเสนอผลการพิจารณาคดีของเจ้าหน้าที่ตำรวจนาย ซึ่งถูกตั้ง

ข้อหาว่าเกี่ยวข้องกับการบังคับให้สูญหายนี้ ในการนี้ Justice Elizabeth Evatt กรรมการของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล ซึ่งเป็นอดีตผู้พิพากษาจากประเทศออสเตรเลีย และอดีตสมาชิกคณะกรรมการธุรกิจการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้ร่วมสัมภาษณ์การพิจารณาคดีและการอ่านคำพิพากษาในวันที่ 12 มกราคม 2549 หลังจากนั้น คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลได้ติดตามคดีนี้อย่างใกล้ชิด และรวมประชุมสม่ำเสมอ กับนักกฎหมายไทยและเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงนางอังคณา นีลไพรีติ ภรรยาของทนายสมช ายด้วย

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลได้พิจารณาและมีความเห็นว่า จำเลยได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยต่อหน้า โดยในภาพรวมกระบวนการพิจารณาคดีของศาลสodic ของบ้านมาตราฐานระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลพบความผิดปกติอย่างรายเรื่องในกระบวนการสืบสวนสอบสวนทางอาญา และการจัดทำสำวนคดีเพื่อยื่นฟ้องของฝ่ายอัยการ ซึ่งเป็นเหตุให้ครอบครัวของผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสมตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมที่ควรพับประกอบด้วย

- ความผิดพลาดของฝ่ายอัยการในการไม่ตั้งข้อหาจำเลยตามความรุนแรงของอาชญากรรมที่เกิดขึ้น
- ข้อกังขาอันร้ายแรงต่อความเป็นอิสระและความเป็นกลางของการสืบสวนสอบสวนเบื้องต้น
- รายงานที่นำเสนอถือได้ว่ามีการทำลายพยานหลักฐาน และเจ้าหน้าที่รัฐโดยเฉพาะตำรวจนายังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในการขัดขวางกระบวนการสืบสวนสอบสวน
- ความผิดพลาดของพนักงานสอบสวนในการไม่ใช้อำนาจศาลในการตรวจค้น การยึดของกลางและการจับกุม เพื่อให้สามารถยับยั้งความพยายามในการแทรกแซงคดีโดยตำรวจนายังงานอื่นๆ
- รายงานอันต่อเนื่องเรื่องการข่มขู่ การคุกคาม และการรังควานครอบครัวของทนายสมชายและพยานสำคัญอีกหลายคน ในช่วงก่อน ระหว่าง และภายหลังการพิจารณาคดี
- ข้อบกพร่องในสาระสำคัญของหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ที่นำเสนอด้วยศาล ประกอบไปด้วยการละเลยที่จะรักษาสภาพรอยน้ำของผู้เสียหายให้

อยู่ในสภาพเดิม ก่อนที่จะถูกตรวจสอบด้วยวิธีนิติวิทยาศาสตร์อย่างสมบูรณ์และโดยอิสระ และการไม่นำตัวอย่างเส้นผมซึ่งพบในรถยนต์ของผู้เสียหายมาตรวจสอบและเปรียบเทียบกับตัวอย่างเส้นผมของจำเลยสามคน

- ความผิดพลาดในการสืบสวนสอบสวนอย่างถูกต้อง และในการจัดเตรียมพยานหลักฐานจากผู้เชี่ยวชาญอย่างเพียงพอเกี่ยวกับบันทึกข้อมูลในโทรศัพท์เคลื่อนที่ของจำเลยทั้งห้าคน รวมถึงสำเนาเอกสารซึ่งมีการจัดทำหมายเลขโทรศัพท์ที่ใช้งานออกไปบางส่วน นอกจากนั้นยังมีความล้มเหลวในการสืบสวนสอบสวน และการให้คำอธิบายเรื่องที่มีจำเลยคนหนึ่งโทรศัพท์เข้าไปยังทำเนียบรัฐบาล ในวันที่นายสมชายหายตัวไป
- การไม่ลงโทษทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ถูกตั้งข้อหาทั้งห้ารายระหว่างการสืบสวนสอบสวนและการที่ศาลปกครองมีคำสั่งคุ้มครองการละเวนโทษดังกล่าว
- ความไม่คืนหน้าของกระบวนการอุทธรณ์ หลังมีคำพิพากษาจากศาลชั้นต้นสามปีแล้ว
- ความผิดพลาดในการไม่ค่อยเฝ้าติดตามที่อยู่ของ พ.ต.ต.เงิน ทองสุก ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจนายเดียวที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษ และขอรับรองรอดูแล

ในขณะที่แรงกดดันเรียกร้องจากความยุติธรรมในคดีนี้เริ่มมีมากขึ้น กลับมีรายงานอ้างว่า พ.ต.ต.เงิน ทองสุก หายสาบสูญไปในเหตุการณ์โคลนถล่มเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2551 อย่างไรก็ตาม ความน่าเชื่อถือของรายงานนี้ได้ถูกตั้งข้อสงสัยโดย นางอังคณา นีลไพรีเจตระ

อุปสรรคสำคัญต่อความยุติธรรมในคดีนี้ คือเมื่อนำเสนอเป็นการที่ฝ่ายอัยการไม่สามารถพยาน กำหนดความเสียหายในหน่วยงานตำรวจนครรัตน์และรับประทานให้มีการคุ้มครองพยานได้ ทั้งนี้ยังคงมีข้อสงสัยว่า รายงานนี้เป็นการอ้างอิงจากเอกสารที่ถูกตั้งข้อสงสัยโดย นางอังคณา นีลไพรีเจตระ ที่นำมาจากหน่วยงานของรัฐบาลและความจริงใจของพนักงานสอบสวน ที่จะบังคับใช้ อำนาจตามกฎหมายอย่างเต็มที่ เช่น การใช้อำนาจศาลในการออกหมายค้นยึดของกลาง และจับกุม เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่สำคัญ ซึ่งว่างานนี้เป็นปัญหาต่อรัฐบาลในการปฏิบัติตามพันธกิจภายใต้กฎหมายในประเทศไทยและกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งกำหนดให้รัฐบาลจัดตั้งดำเนินมาตรการอันจำเป็น เพื่อจับกุมและลงโทษผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในการบังคับบุคคลให้สูญหาย

ข้อเสนอแนะหลัก

- 1) การสืบสวนสอบสวนคดีดำเนินคดีไป จนกว่าผู้กระทำผิดทั้งหมดรวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐจะดับสูงจะถูกดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมด้วยข้อหาทางอาญา ที่มีสัดสวนเหมาะสมกับความรุนแรงของความผิดดังที่กำหนดไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศ
- 2) กรมสอบสวนคดีพิเศษควรได้รับการจัดสรรบุคลากรและบประมาณที่จำเป็นและเพียงพอ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จรวดเร็วในการสืบสวนสอบสวนอย่างเป็นอิสระ เป็นกลาง และมีประสิทธิภาพ
- 3) เจ้าหน้าที่สำรวจตรวจสอบห้องคนในกรณีที่ของตนในการให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่กับกรมสอบสวนคดีพิเศษ โดยการลงมือบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดให้ และกรมสอบสวนคดีพิเศษควรบังคับใช้อำนาจตามกฎหมายที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือดังกล่าวซึ่งรวมถึงการลงโทษทางวินัยต่อผู้ที่ขัดขวางกระบวนการยุติธรรม
- 4) กรมสอบสวนคดีพิเศษควรทำการตรวจสอบบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของเจ้าหน้าที่หักคนใหม่หมด และบังคับใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเต็มที่ อันรวมไปถึงอำนาจที่ได้รับจากศาลในการตรวจค้นยึดของกลางและจับกุม เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม
- 5) กระทรวงยุติธรรมควรบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งรับประกันการคุ้มครองทั้งพนักงานอัยการและพนักงานความ
- 6) กรมสอบสวนคดีพิเศษควรยอมรับความช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญอิสระที่นำเสนอจากภายนอกในเรื่องเกี่ยวกับพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์
- 7) กรมสอบสวนคดีพิเศษและสำนักงานอัยการสูงสุดควรดำเนินคดีให้ชัดเจน ซึ่งรวมการมาโดยเจตนากับผู้ก่อการร้ายทางการทั่วโลก ไม่ว่าจะมีการพบศพของผู้เสียชีวิตหรือไม่ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักปฏิบัติทางนิติวิทยาศาสตร์และคำพากษาภูมิภาค ที่ยึดเป็นบรรทัดฐานในกฎหมายไทย

- 8) สำนักงานตำรวจแห่งชาติค่าวัสดุพักราชการ พ.ต.ต.เงิน ทองสุก ในระหว่างรอผลการอุทธรณ์คดี
- 9) รัฐบาลไทยควรให้สัตยยาบันรับรองอนุสัญญาระหว่างประเทศว่า ด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย และบัญญัติ กฎหมายในประเทศไทยการบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นความผิด ทางอาญา รวมถึงมีบทลงโทษที่เหมาะสมกับความรุนแรงของ การกระทำผิดเช่นนี้

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร

i

1. สารบัญ	1
2. ครอบคลุมราย	5
กระบวนการทางอาญา	5
กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีผลบังคับใช้	5
มาตรฐานว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม	5
การบังคับบุคคลให้สูญหาย	7
การไม่ต้องรับผิดและการเยียวยาชดเชย	8
3. การบังคับให้สูญหาย	10
4. ข้อกล่าวหาทางอาญา	13
5. การพิจารณาคดี	15
การฟ้องคดีอาญา	15
การยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ	15
ประจักษ์พยาน	15
หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์	15
บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่	17
แรงจูงใจ	18
การแก้ข้อกล่าวหา	18
หลักฐานโดยแบ่ง	18
การปฏิเสธบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์	18
การปฏิเสธแรงจูงใจ	19
6. คำพิพากษาและเบิกองค์	20
ปฏิกิริยาจากนางอังคณา นีลະไภจิตร	20
ปฏิกิริยาจากนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล	20
การอุทธรณ์คดี	21

7. กระบวนการด้านกฎหมายอื่นๆ	22
ศาลปกครอง	22
สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.)	22
การมีคำสั่งให้เป็นคนสามัญ	22
8. การสืบสวน: หลักการพิจารณาคดีของศาล	23
9. การประเมินการพิจารณาคดีและการสืบสวน	25
ข้อสังเกตทั่วไป	25
สิทธิในการอุทธรณ์	26
การใช้พยานหลักฐานโดยฝ่ายอัยการ	27
การข่มขู่พยาน	29
การตั้งข้อหาทางอาญาที่ไม่เหมาะสม	31
กระบวนการสืบสวนสอบสวน	32
การลงโทษทางวินัย	35
10. หน่วยงานรับเรื่องร้องเรียนของสหประชาธิ	36
11. บทสรุปและข้อเสนอแนะ:	39
บทสรุป	39
ข้อเสนอแนะหลัก	41
ภาคผนวก I ลำดับเหตุการณ์	44
ภาคผนวก II จดหมายอุทธรณ์ของผู้ต้องสงสัยกับห้าคน	49
ภาคผนวก III ทนายสมชายถายแล้ว ก็จะยกกล่าว	51
ภาคผนวก IV กฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้อง	54

1. สารบัญบท

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาがらสั่งสั่งเกตการณ์ไปทั่วโลกเพื่อตรวจสอบกระบวนการทางกฎหมายว่าสอดคล้องกับมาตรฐานระดับชาติและนานาชาติหรือไม่ ในเดือนมกราคม 2549 สำนักเลขานุการของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาがら ณ กรุงเจนิว้าได้ส่งผู้สั่งเกตการณ์นานาชาติหนึ่งท่านเข้าร่วมพัฒนาการพิจารณาคดีอาญาของจำเลยหาคน ซึ่งถูกกล่าวหาว่าลักพาตัวทนายสมชาย นีลapejitor ทนายความสิทธิมนุษยชนแนวหน้าของไทยเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2547 และบังคับให้เข้าสูญหายไป

Justice Elizabeth Evatt กรรมการของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาがら ซึ่งเป็นอดีตผู้พิพากษาจากประเทศออสเตรเลียและอดีตสมาชิกคณะกรรมการพิธิธรรมสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้เข้าร่วมสั่งเกตการณ์การพิจารณาคดีในบางช่วง โดยมีล่ามคออยู่ในห้องข่วยเหลือ ผู้แทนจากคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาがらได้เข้าร่วมสั่งเกตการณ์การพิจารณาคดีทุกนัด ตั้งแต่วันที่ 9 สิงหาคม 2548 จนถึงวันพิจารณาคดีนัดสุดท้ายในวันที่ 1 ธันวาคม 2548 รวมทั้งวันที่ศาลอ่านคำพิพากษา ในวันที่ 12 มกราคม 2549 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาがらไม่ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมพัฒนาการพิจารณาคดีเพียงสองวัน ได้แก่ วันที่ 21 และ 28 มีนาคม 2548 เนื่องจากในรายงานฉบับนี้ ระบุรวมมาจากข้อมูลการสั่งเกตการณ์ของผู้แทนคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาがら ประกอบกับคำสัมภาษณ์ในช่วงสองปีที่ผ่านมาของนางอังคณา นีลapejitor ทนายความรับผิดชอบคดี นักกฎหมายไทยคนอื่นๆ และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการอ้างอิงเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับคดี

ระบบศาลในประเทศไทยเป็นระบบที่มีรากฐานมั่นคง รัฐธรรมนูญปีพ.ศ. 2550 (มาตรา 197) บัญญัติรับรองความเป็นอิสระของตุลาการไว้ จากรายงานเรื่องสิทธิมนุษยชนโดยกระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทยเมื่อปี 2551 มีการระบุว่า “รัฐธรรมนูญรับรองความเป็นอิสระของตุลาการ แม้ว่าโดยทั่วไปสถาบันตุลาการถูกมองว่ามีความเป็นอิสระ แต่ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการขออนุญาตและอิทธิพลจากภายนอกเช่นกัน” ข้อมูลของกลุ่มสิทธิมนุษยชนซึ่งให้เห็นว่า ความล่าช้าในการพิจารณาคดีที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้คำน้ำจดโดยมีขอบเขตของทหารและตำราฯ เป็นเหตุให้ความเชื่อมั่นสร้างชาติของสาธารณะที่มีต่อระบบยุติธรรมสั่นคลอน และเป็นเหตุให้เสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนบางคดี(หรือครอบครัว) เกิดความท้อแท้ในการเรียกร้องความยุติธรรม¹ ในทางปฏิบัตินั้นยกเว้นแต่กรณีพิเศษปัญหาเหล่านี้ประกอบกับข้อกพร่องในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่ต้องรับผิดเมื่อถูกกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง

ปัญหาเชิงสถาบันของการที่เจ้าหน้าที่รัฐจะทำความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ เห็นได้ชัดเจน

¹ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008, released by the Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, 25 February 2009, at section 1 (e)

ยิ่งขึ้นหลังมีการประกาศใช้ไข้บ้าย “สังคมร้ายเสพติด” ในปี 2546 ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนเกี่ยวของกับการเสียชีวิตของประชาชนมากกว่า 2,500 คน² และหลังสถานการณ์ความไม่สงบปะทุขึ้นอีกครั้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 ในช่วงเวลาห้าปี มีผู้เสียชีวิตกว่า 3,300 คน จากเหตุการณ์รุนแรง และการสังหารเข่นฆ่าโดยเจ้าหน้าที่รัฐ และผู้ก่อความไม่สงบยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องแทบทุกวัน³

คดีของนายสมชาย นีลະไพจิตร เป็นสัญลักษณ์ของความล้มเหลวของหน่วยงานภาครัฐในการนำตัวเจ้าหน้าที่รัฐผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรายเร่งมารับโทษได้ เขาหายตัวไปหลัง “สังคมร้ายเสพติด” เริ่มเพียงหนึ่งปี และหลังความรุนแรงในภาคใต้ตอนล่างปะทุขึ้นอีก เพียงไม่กี่สัปดาห์ ในระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน 2547 มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บมากกว่า 200 รายในภาคใต้ตอนล่าง⁴ ซึ่งนับรวมเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่รัฐใช้ความรุนแรงจริงเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 ที่มัสยิดกรีอุจะ อำเภอกรุงปีนัง และอำเภอสะบ้าย้อย ทั้งนี้ยังไม่มีเหตุการณ์ใดที่ได้รับการดำเนินคดีด้วย น้ำเงี้ยว

เจ้าหน้าที่อาชญากรร้ายบาลหลานนายรวมทั้งอดีตนายกรัฐมนตรีอัยการสูงสุด และเจ้านักงานสอบสวนจากกรมสอบสวนคดีพิเศษได้ระบุอย่างเป็นทางการว่า พวกราษฎร์หลักฐานว่า นายสมชาย นีลະไพจิตรเสียชีวิตแล้ว⁵ รัฐบาลอีกหลายชุดต่อมาประกาศเตือนว่าที่จะคลี่คลายคดีนี้ แต่ก็ยังไม่สามารถทำได้

คณะกรรมการอิสระเพื่อความสमานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ที่แต่งตั้งโดยรัฐบาลเมื่อปี 2549 ได้พบประเด็นสำคัญอย่างหนึ่ง คือความเชื่อมโยงระหว่างการขาดผู้รับผิดชอบในคดีนี้ กับการขาดความเชื่อมั่นของชุมชนมลายูมุสลิมที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐในภาคใต้ตอนล่าง

“ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับนายสมชายส่งผลโดยตรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน มีประชาชนจำนวนมากโดยเฉพาะชนคนกลุ่มน้อยของประเทศรู้สึกว่า แม้แต่คนที่ศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมของรัฐต้องลดมาตรฐานนายสมชายยังไม่มีความปลดภัยในชีวิต ดังนั้นคงไม่จำเป็นที่จะต้องกล่าวว่า ศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศมีความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างไร”⁶

² คณะกรรมการอิสระตรวจสอบ ศึกษา และวิเคราะห์การดำเนินมาตรการและการปฏิบัติตามนโยบายปราบปรามยาเสพติดให้กับรายงานการศึกษา เอื้องตัน กุมภาพันธ์ 2551

³ ศูนย์พัฒนาสถานการณ์ก่อการร้ายบุรุษผู้เสียชีวิตจากการก่อความไม่สงบระหว่างต่อเนื่องเดือน มกราคม 2547-ธันวาคม 2551 จำนวน 3,287 คน

⁴ พค.ดร.กรีสมภพ จิตธกิจเมย์ค์ 2547-2550: สืบขอย “ความมั่นคงคือมีเสถียรภาพ” ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี www.deepsouthwatch.org

⁵ ดูอย่างเช่น รายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสุมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เรื่อง “อาชญากรรมรุนแรง ด้วยพลังสมานฉันท์” 16 พฤษภาคม 2549 (ฉบับแปลอังกฤษไม่เป็นทางการ) หน้า 45 US Department of State, Bureau of Democracy, Human rights and Labor, Country Reports on Human Rights Practices 2006, Thailand 6 บันนาคม 2550 DSU offers \$500,000 reward for Somchai info, Bangkok Post, 2 มีนาคม 2550

⁶ รายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสุมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เรื่องอาชญากรรมรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์ หัวข้อแนวโน้ม ปรากฏการณ์ความรุนแรงในอนาคต หน้า 45-46 16 พฤษภาคม 2549

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลห่วงว่า บทวิเคราะห์การพิจารณาคดีและกระบวนการสืบสวนสอบสวนฉบับนี้ จะช่วยเป็นแนวทางให้กับวงการนักกฎหมายในการนำกฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศมาปรับใช้กับระบบยุติธรรมของประเทศไทย และเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานของรัฐที่สืบสวนสอบสวนคดีนี้และคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนอื่นๆ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการระบบยุติธรรมของประเทศไทย

อ้างอิงจากรายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสามานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) การเอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์ ๑๖ มกราคม ๒๕๔๙

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๔๘ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสามานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่เสนอแนะ “นโยบาย มาตรการ กลไกและวิธีการสร้างความสามานฉันท์และสันติสุขในสังคมไทย โดยเฉพาะใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้ทำหน้าที่ประจำของกอส. คือ นายอานันท์ ปันยารชุน อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือ ขอความที่อ้างถึงต่อไปนี้ถูกคัดมาจากรายงานในบท “วินิจฉัยเหตุ: ทำความเข้าใจความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้” และ “แนวโน้มปรากฏการณ์ความรุนแรงในอนาคต” (หน้า ๑๙-๒๐ และหน้า ๔๕-๔๖)

“ ความรุสีกในหมู่ประชาชนชาวไทยมุสลิมเชือสายมลายูที่ว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐนั้น ถูกฝังรากลึกและมีพัฒนาการที่ควบคู่กับประวัติศาสตร์ของพื้นที่นั้น ความรุสีกเช่นนี้ที่ความรุนแรงมากขึ้นเมื่อรัฐบาลประมุนสถานการณ์ผิดพลาด โดยการยุบ ศอ.บต. และใช้ตำรวจนายปฎิบัติการหลักในการรักษาภูมิภาค โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นไม่ได้มีส่วนร่วมการใช้อำนาจที่รุนแรงสุดขั้ว ซึ่งถูกวิจารณ์ว่าเป็นวิธีที่มิชอบด้วยกฎหมาย และเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิเช่น นโยบายปราบปรามยาเสพติดอย่างรุนแรงในปี ๒๕๔๖ และ การปฏิบัติการต่างๆ ภายหลังเหตุการณ์ปล้นบ้านเมืองวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๗ ล้วนทำให้ปัญหาขยายตัวรุนแรงมากขึ้น ”

ประกอบกับการที่ภาครัฐใช้ความรุนแรงหรือวิธีการที่ไม่เป็นธรรมในการแก้ปัญหา อย่างเช่น การปราบปรามผู้ก่อความไม่สงบเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๔๗ ที่กรีอเช อำเภอกรุงปินัง และอำเภอสะนาอย กรณีเหตุการณ์ที่ตากใบเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๗ และการหมายตัวไว้ของนายสมชาย นีลไพริต นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนผู้มีเชื้อเลี้ยง เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๔๗ สิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้ทำให้ประชาชนไม่ไว้วางใจภาครัฐมากขึ้น และมีความหวาดกลัวในกระบวนการยุติ

ธรรมอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

สภาพเหล่านี้ทำให้เกิดวงจรคุบاثร์ในกระบวนการยุติธรรมการขาดความร่วมมือจากประชาชนเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาขาดประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ที่ตามมาคือเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถจับตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หรือไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาใช้ในการดำเนินคดีได้ ทำให้หลายคดีไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีได้ สถานการณ์ที่รุนแรงหนักขึ้นเรื่อยๆ อาจเพิ่มแรงกดดันให้เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน หันไปใช้วิธีการขั้นมิชอบด้วยกฎหมายในการร่วมบรวมพยานหลักฐาน (...)

เหตุการณ์นี้สำคัญ เพราะทนายสมชาย นีละไพจิตร เป็นทนายความชาวมุสลิมที่ต่อสู้มาอย่างนานเพื่อชาวมุสลิมที่ถูกกล่าวหาว่าเกี่ยวข้องกับความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การถูกลักพาตัวและการหายตัวไปของทนายสมชาย เป็นการทำลายคนงานนี้ซึ่งมีความเชื่อมั่นศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย และได้ต่อสู้เพื่อความยุติธรรมด้วยกระบวนการทางกฎหมายตลอดมา ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับทนายสมชายจึงส่งผลโดยตรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน มีประชาชนจำนวนมากโดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยของประเทศไทย รู้สึกว่าแม้แต่คนที่ศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมของรัฐตลอดมาอย่างไม่มีความปลดปล่อยในชีวิต ดังนั้นคงไม่จำเป็นที่จะต้องกล่าวว่า ศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยมีความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างไร

”

2. ครอบกฎหมาย

กระบวนการทางอาญา

ระบบกฎหมายอาญาในไทยเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความ (Adversarial System) โดยไม่มีคนละลูกชุน คดีอาญาที่มีความผิดไม่ร้ายแรงจะถูกพิจารณาโดยผู้พิพากษาคนเดียว สำหรับคดีรายแรงจะมีผู้พิพากษาสองคนหรือมากกว่า⁷ กระบวนการทางอาญาดำเนินไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁸ โดยใช้ประกอบกันกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งมีบทบัญญัติหลายประการว่าด้วยสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม⁹

กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีผลบังคับใช้

มาตรฐานว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

ประเทศไทยดองปฏิบัติตามหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับรายงานฉบับนี้ ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR)¹⁰ ซึ่งกำหนดให้บุคคลทั่วปวงมีความเสมอภาคกันในการพิจารณาของศาล¹¹ และมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม โดยคนละตุลาการที่มีความสามารถ มีความเป็นอิสระ และเป็นกลาง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย¹² รวมทั้งยังกำหนดหลักการที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด¹³ และหลักประกันสิทธิขั้นต่ำที่บุคคลพึงได้ในกระบวนการทางอาญา ซึ่งประกอบด้วย

- สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับข้อกล่าวหา
- สิทธิที่จะมีเวลามากเพียงพอแก่การเตรียมการต่อสู้คดี

⁷ มาตรา 26 ของพระบัญญัติพระธรรมบุญศาลยุติธรรมกำหนดให้นายพิพากษาอย่างน้อยสองคนในการพิจารณาคดี

⁸ อย่างเช่น มาตรา 7, 8, 13, 78, 87, 90, 92, 108, 134, 135, 165, 172, 173 ฯลฯ 174 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁹ อย่างเช่นมาตรา 31, 32, 75, 142, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 244, 245 ฯลฯ 247 ของรัฐธรรมบุญแห่งราชอาณาจักรไทย สำหรับช่วงเวลาคดีค่าวีซึ่งในรายงาน รัฐธรรมบุญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2540 ยังคงมีผลบังคับใช้อย่างหลักการกำหนดให้บุคคลที่มีความผิดที่เขียนรายงานทำลังบัตรร่างรัฐธรรมบุญฉบับใหม่อยู่

¹⁰ ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของดีเบอร์นาร์ดส์สันต์ 29 ตุลาคม 2539 และได้ให้ข้อต่อความดีความดีมาตรา 1(1), 6(5), 9(3), ฯลฯ 20

¹¹ มาตรา 14 ย่อหน้าที่ 1 กำหนดระหว่างประเทศคดีที่ต้องพิจารณาโดยผู้พิพากษาคนเดียว แต่มาตรา 10 ของปฏิกิ�ญาสาคลต้องพิจารณาโดยผู้พิพากษาคนสองคน

¹² แหล่ง มาตรา 10 ของปฏิกิ�ญาสาคลต้องพิจารณาโดยผู้พิพากษาคนสองคน

¹³ มาตรา 14 ย่อหน้าที่ 2 กำหนดระหว่างประเทศคดีที่ต้องพิจารณาโดยผู้พิพากษาคนสองคน

- สิทธิที่จะติดต่อกับนายความที่ตนเลือกได้
- สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยมีซักซ้ำเกินความจำเป็น
- สิทธิที่จะอยู่ต่อหน้าการพิจารณาคดี
- สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายและการต่อสู้คดี
- สิทธิที่จะเรียกและซักถามพยาน
- สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามตามความจำเป็น
- สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เป็นความเป็นปรบากษาต่อตนเอง
- สิทธิที่จะอุทธรณ์คดี¹⁴

นอกจากนั้น ยังมีมาตรฐานตามกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ ที่มีผลบังคับ ปฏิใช้ได้ ซึ่งในส่วนที่ต้องกับประเทศไทยในรายงานฉบับนี้ ได้แก่

- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
(Universal Declaration of Human Rights)
- หลักการพื้นฐานสหประชาชาติว่าด้วยความเป็นอิสระของตุลาการ
(United Nations Basic Principles on the Independence of the Judiciary)
- หลักการพื้นฐานสหประชาชาติว่าด้วยบทบาทของทนายความ
(United Nations Basic Principles on the Role of Lawyers)
- แนวปฏิบัติว่าด้วยบทบาทของพนักงานอัยการ
(Guidelines on the Role of Prosecutors)
- หลักการสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันและการสืบสวนอย่างมีประสิทธิภาพต่อกรณีที่เกิดการสังหารนอกรอบบ โดยพฤตกรรมและไร้เหตุผล
(UN Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extralegal, Arbitrary and Summary Executions)

ปฏิญญาหลักการและแนวปฏิบัติเหล่านี้ แม้จะไม่เป็นสนธิสัญญา แต่ก็มีผลซึ่งนำและได้ผ่านการเจรจาโดยรัฐบาลต่างๆ รวมทั้งได้รับการรับรองโดยหน่วยงานระหว่างประเทศหลายแห่ง อย่างเช่น ที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ นอกจากนั้น บทบัญญัติต่างๆเหล่านี้หลับทเน้นย้ำหลักกฎหมายตามสนธิสัญญาซึ่งมีผลผูกพันทางกฎหมายแล้ว

¹⁴ มาตรา 14 ย่อหน้าที่ 3 (๑) ถึง (๙) และย่อหน้าที่ 5 กล่าว的是ห่วงประเทศคู่ด้วยสิกขิพลเมืองและสิกขิกิจการเมือง คณะกรรมการสิกขิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลกิจการห่วงประเทศคู่ด้วยสิกขิพลเมืองและสิกขิกิจการเมือง เมื่อเร็วๆนี้ได้มีความเห็นว่า ไปว่าด้วยพันธกรณีของตรุกศักดิ์ที่เกี่ยวกับสิกขิกิจการห่วงบุคคลทุกคน ในการพัฒนาคดีของศาลและสิกขิกิจที่ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (General Comment 32, UN Doc CCPR/C/GC/32 (2007))

กฎหมายระหว่างประเทศไม่มีผลบังคับใช้โดยอัตโนมัติในกฎหมายไทย และคำพิพากษาของศาลนักไม้อ้างถึงมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเหล่านี้ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเหล่านี้หรือไม่ ประเทศไทยยังจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ

การบังคับให้สูญหาย

ขอกล่าวหาที่ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ลักพาตัวหมายสมชาย นีลapejitr ไปไปสู่เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนหลายประการ โดยเฉพาะข้อหาการบังคับให้สูญหายอนุสัญญาระหว่างประเทศฯ ความคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกบังคับให้หายสาบสูญ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance) ให้نيยามการบังคับให้สูญหายดังนี้

“เพื่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฉบับนี้ให้มีว่า “การบังคับให้บุคคลหายสาบสูญ” ได้แก่ การจับกุมควบคุมตัวลักพาตัวหรือวิธีการอื่นใดในการทำใหบุคคลสูญเสียอิสรภาพที่กระทำโดยตัวแทนของรัฐบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่กระทำไปโดยการให้อำนาจ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจจากรัฐ และโดยที่รัฐปฏิเสธที่จะรับว่ามีการทำให้สูญเสียอิสรภาพนั้น หรือโดยปกปิดชะตากรรม หรือสถานที่อยู่ของผู้หายสาบสูญดังกล่าว โดยที่สถานที่ของบุคคลผู้หายสาบสูญนั้นกฎหมายไม่สามารถให้ความคุ้มครองได้¹⁵”

ในคดีนี้ มีการกล่าวหาโดยอาศัยประจักษ์พยานและพยานหลักฐานอื่นๆ ว่าหมายสมชาย นีลapejitr ถูกเจ้าหน้าที่รัฐลักพาตัวไป อันเป็นการกระทำการท่านอกเหนือจากอำนาจที่มีอยู่ตามกฎหมาย และโดยที่มีการปกปิดไม่ให้ทราบชะตากรรมหรือที่อยู่ของเขา

การบังคับให้บุคคลสูญหายเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศและสิทธิมนุษยชนหลายประการ ซึ่งรวมถึงสิทธิที่เพิ่งจะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย สิทธิที่จะมีอิสรภาพและความปลอดภัย และสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำการทรมานและปฏิบัติหรือลงโทษด้วยวิธีการที่ให้รายได้มนุษยธรรม หรือย่ำเยี๊ยคัดศรี¹⁶ และยังเป็นการละเมิดหรือคุกคามอย่างใหญ่หลวงต่อสิทธิในการดำรงชีวิต¹⁷

¹⁵ มาตรา 2 อนุสัญญาคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย

¹⁶ มาตรา 2 ปฏิกฎิกาสหประชาชาติว่าด้วยการบังคับบุคคลให้สูญหาย

¹⁷ มาตรา 2 ปฏิกฎิกาสหประชาชาติว่าด้วยการบังคับบุคคลให้สูญหาย

การไม่ต้องรับผิดและการเยียวยาชดเชย

ตามกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐมีพันธกรณีในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยไม่ซักข้ามประสิทธิภาพ เป็นกลางและมีความเป็นอิสระ เมื่อมีความเป็นไปได้ว่าเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน¹⁸ รวมไปถึงการนำตัวผู้รับผิดชอบมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม¹⁹ ตามปกติการระหว่างประเทศค่าว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนั้น บุคคลใดที่ถูกละเมิดสิทธิยอมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพ²⁰ รัฐจึงต้องดำเนินการเยียวยาชดใช้²¹ ให้กับผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการละเมิดอย่างรายเร่ง เช่น การละเมิดสิทธิที่จะดำเนินชีวิต การละเมิดต่อข้อห้ามการทรมาน และการปฏิบัติหรือการลงโทษนี้ที่เหดร้าย ไม่มุ่งหมายธรรมหรือที่สำคัญต่อตัวผู้กระทำการ และการบังคับให้สูญหาย²² การไม่สืบสวนสอบสวนอย่างถูกต้อง และไม่นำตัวผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรายเร่งมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมถือเป็นการละเมิดต่อตัวระหว่างประเทศค่าว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง²³

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกบังคับให้หายสาบสูญกำหนดให้รัฐจึงต้องดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อสืบสวนสอบสวนการบังคับบุคคลให้สูญหาย และในนำตัวผู้กระทำผิดมาปรับโทษ ซึ่งรวมถึงบังคับบัญชาที่สั่งการหรือทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นต่อการบังคับบุคคลให้สูญหายที่เกิดขึ้น²⁴ อีกทั้งยังกำหนดให้รัฐจึงต้องระบุให้การบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นอาชญากรรมตามกฎหมายอาญาของรัฐนั้น²⁵ แม้ว่าประเทศไทยยังไม่ได้เป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาดังกล่าว แต่ขอบัญญัติเหล่านี้มีปรากฏในปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย (UN Declaration

¹⁸ ดูอย่างเช่น มาตรา 12 อนุสัญญาคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย รายงานของผู้รายงานพิเศษเกี่ยวกับ คำขอร้องการไม่ต้องรับผิดชอบผู้ลี้ภัยเบ็ดเสร็จฉบับบุษยชน, E/CN.4/Sub.2/1997/20/rev.1, para. 27; ข้อสังเกตถูกนำไปหมายเลขอ 20 เกี่ยวกับมาตรา 7 วันที่ 13 มีนาคม 2535, HRI/GEN/1/Rev.7, para. 14; ข้อสรุปการสัมภาษณ์การน凭什么 CCPR/C/79/Add.62, para. 22

¹⁹ ดูอย่างเช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ *Bautista de Arellano v. Colombia* (563/93), para. 8

²⁰ มาตรา 2(3) (ก) กติกาที่ห่วงประเด็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

²¹ สิทธิที่ได้รับ “การเยียวยา” หมายรวมถึงการยัดเยียดค่าเสินไหมทดแทน การฟื้นฟูการกำให้ฟื้นฟูใจและการประกันว่าจะไม่เกิดขึ้น Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, E/CN.4/Res/2005/35, para. 18.

²² ดูอย่างเช่น มาตรา 24 อนุสัญญาคุ้มครองบุคคลจาก การถูกบังคับให้สูญหาย The Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, E/CN.4/Res/2005/35, para. 18 et seq

²³ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ General Comment 31, *The Nature of the General Obligations Imposed on State Parties to the Covenant*, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13

²⁴ มาตรา 1 อนุสัญญาคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหายระบุว่า “บังคับบัญชาฟูดิ (i) รู้หรืออาจทราบว่าเพิดเพยดต่อข้อมูลส่วนตัวที่เก็บได้ขัดเจนว่า ผู้บังคับบัญชาที่อยู่ใต้อำนาจและทราบว่าด้วยการกระทำการใดกระทำการใด หรือกำจัดกระทำให้เกิดการบังคับบุคคลให้สูญหาย (ii) กำหนดให้รับผิดชอบและควบคุมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมการบังคับบุคคลให้สูญหาย และ (iii) ในดำเนินการตามมาตรการที่จำเป็นและสมเหตุผลภายใต้ขอบเขตอำนาจที่มีอยู่เพื่อบังคับบุคคลให้สูญหาย หรือไม่ส่งเรื่องให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่สืบสวนและฟ้องร้องดำเนินคดี”

²⁵ มาตรา 4 อนุสัญญาคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย

on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance)²⁶ ซึ่งได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก และถือเป็นพันธกิจในด้านกฎหมายที่ประเทศไทยพึงมีตามกติกรรมระหว่างประเทศ ภายใต้สหภาพเมืองและสิทธิทางการเมืองดังที่กล่าวถึงข้างต้น

²⁶ ปฏิญญาสหประชาชาติด่อว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาใหญ่ ตามมาตรา 1 แห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย จดแจ้งไว้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔, ๖, ๑๔ ॥ ล. ๑๕

3. การบังคับให้สูญหาย

ขอกล่าวหาหลักในคดีนี้ได้แก่ การที่นายสมชาย นีลະไพจิตรถูกกลั่นพาตัว และมีความเป็นไปได้อย่างยิ่งว่าถูกสังหารแล้วโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ซึ่งหลังจากนั้นยังคงปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการรวมและที่อยู่ของนายสมชาย เนื่องมาจากการทำหน้าที่นายความให้กับลูกความที่กล่าวหาว่าถูกตำรวจทราบ

นายสมชาย นีลະไพจิตร มีอายุ 53 ปีขณะที่หายตัวไป เขาเป็นสามีและเป็นบิดาของลูกห้าคน เขายังเป็นนักกฎหมายลิทธิมุชยชนที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย และทำงานทนายความเป็นเวลากว่าสิบปีให้กับสำนักงานกฎหมายสมชาย นีลະไพจิตร เขายังเป็นประธานชมรมนักกฎหมายมุสลิม และเป็นรองประธานคณะกรรมการลิทธิมุชยชนของสมาคมกฎหมายแห่งประเทศไทย (ปัจจุบันคือสภานายความแห่งประเทศไทย) หลายคดีที่เขามีส่วนเกี่ยวข้องมาก เป็นประเด็นข้อขัดแย้งทางการเมือง นับตั้งแต่ปี 2526 เขายังเป็นทนายความแก้ต่างให้กับลูกความหลายคน ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการผิดที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย ซึ่งหลายคดีเกี่ยวข้องกับความไม่สงบที่ยืดเยื้ออยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ได้แก่ ปัตตานี นราธิวาส และยะลา ("ภาคใต้ตอนลาง")²⁷

เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 มีเหตุการณ์ปล้นอาชญากรรมของทัพจากค่ายทหารบกแห่งหนึ่ง (การปล้นปืน) และเหตุการณ์เผาโรงเรียน 18 แห่งในภาคใต้ตอนลาง รัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ได้ตอบโต้ด้วยการประกาศกฎอัยการศึกในจังหวัดที่ได้รับผลกระทบ ทนายสมชาย นีลະไพจิตร มีบทบาทสำคัญในการรวบรวมรายชื่อ 50,000 ชื่อ เพื่อเรียกร้องให้มีการยกเลิกกฎอัยการศึก²⁸ ต่อมาเมื่อตำรวจบุก抓กุมชาย 33 คนที่ถูกกล่าวหาว่าปล้นปืนทนายสมชาย นีลະไพจิตร ถูกขอให้เป็นทนายความแก้ต่างให้กับผู้ต้องสงสัยบางคน

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2547 ทนายสมชาย นีลະไพจิตร และผู้ร่วมงานคนอื่นๆ จากชมรมนักกฎหมายมุสลิม ได้รับแจ้งว่าตำรวจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ห้าคน ผู้ต้องสงสัยสามคนได้แก่นายมานะเช มะมะ นายชูดีรีมัน มาและ และนายอับดุลเลาะห อานุคาวี ถูกควบคุมตัวไว้ที่กองบังคับการปราบปรามในกรุงเทพฯ ส่วนผู้ต้องสงสัยอีกสองคนได้แก่นายมะกะดา ยะรัง และนายสุกรี มะมิง ถูกควบคุมตัวไว้ที่โรงเรียนพลตำรวจบ้านในกรุงเทพฯ ทนายสมชาย และเพื่อนทนายได้เข้าเยี่ยมผู้ต้องสงสัยทั้งห้าคน และได้รับแจ้งจากลูกความทั้งห้าคนว่าพวกเขากลับบังคับให้สารภาพ²⁹ โดยถูกทุบตีและเตะ ข้อตัดด้วยไฟฟ้า และปั๊สสาวยังไงปาก³⁰

²⁷ คดีกำเนิดยุติธรรมเมื่อสันเด kaps รายงานข้อมูลเกี่ยวกับการทำลายตัวของนายสมชาย นีลະไพจิตร (ไม่ลงวันที่)

²⁸ คำให้การพยานของนายก้าว อาลีอุสอาหะ รายงานข้อมูลเกี่ยวกับการทำลายตัวของนายสมชาย นีลະไพจิตร (ไม่ลงวันที่) มาตรา 170 ของรัฐธรรมบุญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดไว้ว่า ผู้มีสิทธิเลือกถังไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน มีสิทธิเข้าร่วมขอต่อประรับรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณาฎกากฎหมายตามที่กำหนดในหมวด 3 (สิทธิและเสรีภาพของชนชาติไทย) และหมวด 5 (แนวโน้มภายในประเทศและต่างประเทศ) แห่งรัฐธรรมบุญนี้

²⁹ คำให้การพยานของนายก้าว อาลีอุสอาหะ

³⁰ จดหมายอุกรณ์ของผู้ต้องสงสัยทั้งห้าคนลงวันที่ 10 มกราคม 2547 โปรดอุกรณ์

ในวันต่อมาคือวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2547 นายสมชายได้ไปกล่าวคำบรรยายในงานของ มูลนิธิสันติชนที่กรุงเทพฯ ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรีวันmu หน้ารัฐมนตรีและท่าเรือร่วมด้วย ใน การบรรยายครั้งนั้น เขารู้ว่าจารน์ตัวตรวจสอบทราบไทยอย่างรุนแรงเรื่องการปฏิบัติที่ให้ราย และการเลือกปฏิบัติต่อชาวมลายูมุสลิมในภาคใต้ตอนลาง และยังได้กล่าวถึงข้อกล่าวหา เรื่องการทรมานที่เขารับทราบในวันก่อนหน้านี้³¹ ผู้สื่อข่าวคนหนึ่งกล่าวว่าเป็นการบรรยายที่ “มีพลัง ช่มชื่น และกราดเกรี้ยว”³²

จากข้อกล่าวหาเรื่องการทรมานที่ได้รับพังมา นายสมชาย นีลapejitor ได้ยื่นคำร้องต่อศาล ขอให้ปล่อยตัวชายทั้งห้าคนที่ถูกควบคุมตัวไว้ แต่ศาลมีคำสั่งให้ปฏิเสธคำร้องขอ ต่อมาในวันที่ 11 มีนาคม 2547 สำนักงานกฎหมายสมชาย นีลapejitor จึงได้ยื่นจดหมายร้องเรียนเกี่ยวกับ การกระทำทรมานดังกล่าวต่อกระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นายกรัฐมนตรี และ สำนักงานอัยการส่วนตัว³³

ในวันที่ 12 มีนาคม 2547 นายสมชายเดินทางไปทำงานตามปกติโดยรถบานต์ยอนด้าชีวิค สีเขียวของเขามี เวลา 20.00 น. เขารับโทรศัพท์ลือบปั๊ของโรงเรียนชาลีน่าบันดาณ รามคำแหงพร้อมกับผู้ช่วยคือนายปฐมพงศ์ ลิขิต เพื่อรอนายกิจจา อดีตอธิการบดี ที่จะเดินทางกลับประเทศเยอรมันในวันนี้ เวลา 20.15 น. นายสมชายตัดสินใจไม่รอนายกิจจา อีกด้วย เนื่องจากช่วงเวลาเดียวกันนี้อยู่ล้า และ ตัดสินใจไปพักค้างคืนกับเพื่อนที่อยู่ประเทศไทย รวมคำแหง³⁴

จากคำให้การของพยานผู้เห็นเหตุการณ์ ทำให้ทราบกันว่าเขารับโทรศัพท์ไปยังถนน รามคำแหง ซอย 65 บ้านไปทางหมูบ้านสวนสนุนสิงห์เวลาประมาณ 20.30 น. มีรถบานต์ที่ตามหลังเขามาขับเฉี่ยวชน ในเขตอุดรต์ที่ด้านนอกกรอบเมืองลาปลาเพรา เข้าลงจากรถและจากนั้นมีผู้เห็นเขาพูดคุยกับชายสีหรือหัวคนซึ่งออกมายังรถคันนั้น มีผู้เห็นเขาร้องสุดท้ายขณะกำลังขึ้นไปในรถคันดังกล่าว³⁵

วันที่ 14 มีนาคม 2547 นางอังคณา นีลapejitor ภรรยาของนายสมชายได้ไปแจ้งความที่ สถานีตำรวจนครบาลยี่เรือพร้อมกับนายสันต์ โชคพงษ์ชุดมชัย นายความจากสำนักงานกฎหมายสมชาย นีลapejitor โดยแสดงความกังวลว่าสามีไม่ได้ติดต่อกลับมานานผิดปกติ³⁶

³¹ กรณีดำเนินยุติธรรมเพื่อสันติภาพ รายงานข้อมูลเกี่ยวกับการหายตัวของนายสมชาย นีลapejitor (ไม่ลงวันที่)

³² Kavi Chongkittavorn, *The politics of disappearance - Thai-style*, The Nation, 29 March 2004

³³ ดูภาคผนวก II

³⁴ ข้อมูลจากคำถัดสินของศาล (ฉบับแปลอย่างไม่เป็นทางการ) หน้า 16-19

³⁵ ข้อมูลจากคำถัดสินของศาล (ฉบับแปลอย่างไม่เป็นทางการ) หน้า 16-19

³⁶ คำให้การพยานของนางอังคณา นีลapejitor

วันที่ 16 มีนาคม 2547 เวลาประมาณ 13.00 น. พล.ต.อ.สมบัติ อมรวิวัฒน์ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษโทรศัพท์แจ้งให้นางอังคณา นีละไพจิตร ทราบว่าพบรถสามีของเธอจอดอยู่ที่สถานีขนส่งหมอชิตสอง (รถโดยสารภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ซึ่งอยู่ห่างจากจุดที่สามีของเธอถูกลักพาตัวไปประมาณ 30-40 นาที ด้วยการขับรถขึ้นอยู่กับสภาพรวมและช่วงเวลา³⁷

³⁷ คำให้การพยานของนางอังคณา นีละไพจิตรและสันภาษณ์นางอังคณา นีละไพจิตร

4. ข้อกล่าวหาทางอาญา

การกล่าวอ้างว่ามีการบังคับให้สูญหายครั้งนี้ สร้างความสนใจให้แก่ประชาชนทั้งในและนอกประเทศ³⁸ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2547 นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร แต่งตั้งชุดสืบสวนสอบสวนเพื่อหาสาเหตุการหายตัวไปดังกล่าว โดยมุ่งประเด็นความเชื่อมโยงไปยังคดีที่ลูกความหาคนของนายสมชาย นีลapejitor ได้กล่าวหาว่ามีการทรมานพาก เขา

วันที่ 8 และ 19 เมษายน 2547 ศาลได้ออกหมายจับเจ้าหน้าที่ตำรวจนายฐานร่วมกันปล้นทรัพย์ และฆ่ามีนีใจผู้อื่นให้กระทำการอย่างโดย章หนึง ได้แก่³⁹

- พ.ต.ต.เงิน ทองสุข (“จำเลยที่ 1”)
- พ.ต.ต.สินชัย นิมปูณย์กำพงษ์ (“จำเลยที่ 2”)
- จ.ส.ต.ชัยวงศ์ พาดวงศ์ (“จำเลยที่ 3”)
- ส.ต.อ.รัตน์ ศิทธิเขต (“จำเลยที่ 4”)
- พ.ต.ท.ชัดชัย เลี้ยมสงวน (“จำเลยที่ 5”)

ต่อมาจำเลยทั้งห้าคนเข้ามายกฟ้องตัวที่สถานีตำรวจนครบาลในกรุงเทพฯ

จำเลยที่ 1 ทำงานอยู่ที่กองบังคับการปราบปรามและเป็นพนักงานสืบสวนคนหนึ่งในคดีปล้นอาชุธปืน ซึ่งเกิดขึ้นที่ค่ายทหารบกในจังหวัดราชบุรีเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 จำเลยที่ 5 ริมจากกองบังคับการปราบปราม เช่นกัน (หน่วยที่ 3) และเป็นผู้บังคับบัญชาของจำเลยที่ 1 และ 2 รวมทั้งเป็นหนึ่งในพนักงานสืบสวนคดีปล้นอาชุธ จำเลยที่ 4 เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการของกองบังคับการปราบปรามและทำงานในหน่วยเดียวกับจำเลยที่ 2 (หน่วยที่ 4) จำเลยที่ 3 ทำงานอยู่กับกองบังคับการตำรวจนครบาลเที่ยง (หน่วยย่อยที่ 2) และเคยเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาของจำเลยที่ 5

ชุดสืบสวนพบประจักษ์พยานหลักคนที่เห็นนายสมชายในช่วงเวลา 20.30-21.00 น. ของคืนที่เขาหายตัวไป โดยมีกลุ่มผู้ชายสี่หรือห้าคนผลักเข้าไปในรถ ประจักษ์พยานคนหนึ่งซึ่งตัวจากภาคตะวันออกนั่งในผู้ที่ผลักนายสมชาย นีลapejitor เข้าไปในรถคือจำเลยที่ 1

³⁸ ดูอย่างเช่น “นัยอักดงวินมาขึ้นเกี่ยวกับบังคับกรุงเทพฯ” BBC News online 18 มีนาคม 2547

³⁹ มาตรา 309 และ 340 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

มีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลอาญาเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2548 โดยในคำฟ้องระบุว่าในวันที่ 12 มีนาคม 2547 ที่เขตหัวหมาก กรุงเทพฯ จำเลยทั้งหมดพร้อมทั้งบุคคลอื่นร่วมกันปล้นทรัพย์ และข่มขืนเจ้านายสมชาย นีละไพจิตร ให้กระทำการใดๆ⁴⁰ ทั้งนี้ ไม่มีผู้ใดทราบว่า ท่านนายสมชายอยู่ที่ใด จำเลยทั้งห้าคนต่างปฏิเสธข้อกล่าวหาและได้รับก ารประกันตัวไป

⁴⁰ คดีจากข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความข้อพิพาทระหว่างประเทศ คดีที่ 4 ของรายงานฉบับนี้ เป็นการกระทำพิเศษโดยบุคคลสองคนขึ้นไป (มาตรา 83) เป็นการข่มขืนใจผู้อื่น (มาตรา 309) และเป็นการปล้นทรัพย์ (มาตรา 340) กรณีที่สินทรัพย์หายประกอบด้วยรถยนต์ส่วนบุคคลมูลค่า 600,000 บาท นาฬิกา 1 เรือนมูลค่า 277,550 บาท ปากกา 1 ด้ามมูลค่า 7,000 บาท และโทรศัพท์เคลื่อนที่มูลค่า 18,900 บาท

5. การพิจารณาคดี

การฟ้องคดีอาญา

การยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ

วันที่ 12 กรกฎาคม 2548 ซึ่งเป็นวันแรกที่มีการนำคดีขึ้นสู่การไต่สวนมูลฟ้องของศาล นางอังคณา นีละไพจิตร ภรรยาของนายสมชาย ได้ยื่นคำร้องขอเป็นโจทก์รวมกับพนักงานอัยการ แม้ว่าพนักงานอัยการคัดค้าน แต่ศาลอนุமัติคำร้องเนื่องจากเห็นว่าผู้เสียหายคือ นายสมชาย นีละไพจิตร ไม่สามารถกระทำการได้ด้วยตนเอง และนางอังคณา นีละไพจิตร เป็นภรรยาของเข้า เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2547 บุตรสาวทั้งสี่คนของนายสมชาย นีละไพจิตร คือนางสาวสุดปารวณ์ นีละไพจิตร นางสาวประทับจิต นีละไพจิตร นางสาวกอบรุกุล นีละไพจิตร และนางสาวครองธรรม นีละไพจิตร ได้ยื่นคำร้องขอเป็นโจทก์รวมกับพนักงานอัยการด้วย และศาลอนุமัติคำร้องด้วยเหตุผลเดียวกัน

ในการไต่สวนมูลฟ้องครั้งนี้ ศาลได้อ่านและอธิบายข้อกล่าวหาตามคำฟ้องต่อจำเลยทั้งห้า คน และถามจำเลยว่าจะให้การอย่างไร⁴¹ จำเลยทั้งห้าคนได้ให้การปฏิเสธ พนักงานอัยการจึงได้นำเสนอพยานหลักฐานในการฟ้องรองคดี

ประจักษ์พยาน

มีการนำสืบพยานบุคคล 43 รายในชั้นศาลโดยมีประจักษ์พยาน 7 รายให้การต่อศาล ซึ่งมี 3 รายให้การยืนยันวานบุคคลที่ผลักนายสมชายเข้าไปในรถในคืนวันเกิดเหตุ ได้แก่ จำเลยที่ 1⁴² และที่สำคัญคือ นางสาวชเววรรณ ยุทธหกขุน ได้ยืนยันถึงสามครั้งระหว่างให้การกับตำรวจว่าจำเลยที่ 1 เป็นผู้ผลักนายสมชายเข้าไปในรถซึ่งสอดคล้องกับคำให้การในชั้นศาล

หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

รายงานตัวตนด้วยวิเคราะห์ (ทะเบียน กง 6786) ของนายสมชาย ซึ่งมีอายุประมาณสี่ปี เมื่อปี 2547 ถูกพบจอดอยู่ที่ถนนกำแพงเพชร 2 หลังสถานีขนส่งหมอชิต 2 เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2547 รถคันดังกล่าวถูกนำไปที่กองพิสูจน์หลักฐานของสำนักงานตำรวจนครบาล เพื่อทำการตรวจสอบ ในการนี้ฝ่ายอัยการได้กล่าวเบิกความคำให้การของพยาน (พ.ต.ต.ชวน

⁴¹ มาตรา 172 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้คำให้การโดย เปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อโจก์หรือนายโจก์และจำเลยมาอยู่ด้วยหน้าศาลแล้ว ละ ศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้ดำเนินและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำการใดกระทำการใดในวันที่ 16 มีนาคม 2547 อะไร คำให้การต่อสู้ อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้ได้ไว้ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ให้ค่าทดแทนได้”

⁴² นายเสี่ยม เอี่ยมสำอาง นางสาวจวีวรรณ ยุทธหก ละนายอดีตเจ้าหน้าที่

วรรณนิช) ซึ่งเป็นผู้บังคับการกองพิสูจน์หลักฐานเกี่ยวกับผลการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ของรถคันนี้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลบางส่วนจากเอกสารการตรวจพิสูจน์ต่อศาลด้วย

■ รอยพิมพ์นิ้วมือ

จากรายงานของกองพิสูจน์หลักฐาน มีการตรวจสอบรถยนต์ที่สถานีขนส่งในตำแหน่งเดิมที่จอดอยู่ เมื่อเวลา 15.00 น. เพื่อหารอยนิ้วมือแรก จากนั้นได้ตรวจสอบอีกครั้งเวลา 16.30 น. หลังจากมีการเคลื่อนย้ายรถแล้ว⁴³ ในกรณี พ.ต.ต.ชวน วรรณนิช ให้การว่า “พบว่ารอยนิ้วมือแรกไม่ติดกับของจำเลยทั้งห้าคนเลย” ตามข้อมูลที่คณะกรรมการนิติศาสตร์สถาบันมืออยุธยารายงานที่ระบุว่ามีการตรวจรอยนิ้วมือของจำเลยทั้งห้าคน และรายงานที่สรุปผลดังคำให้การนี้ไม่เคยถูกนำเสนอด้วย พยานยังระบุในคำให้การอีกว่าพยานองค์ถึงบันทึกของตนเอง แต่บันทึกนี้ก็ไม่เคยถูกนำเสนอต่อศาลเช่นกัน

■ ตัวอย่างเสนอ

ในระหว่างการตรวจสอบรถยนต์ เจ้าหน้าที่พบรอยนิ้วมือ 20 เส้น โดย 12 เส้นเป็นของบุคคลที่ไม่ใช่ผู้ดองสังสัย (เส้นนิ้วเล็กเบรี่ยบเทียบกับตัวอย่างเส้นนิ้วของบุคคลในครอบครัว เพื่อแน่ใจว่าเป็นของคนเดียวกัน) และ 8 เส้นไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นของผู้ใด และไม่เคยมีการตรวจเบรี่ยบเทียบกับตัวอย่างเส้นนิ้วของจำเลยทั้งห้าคน

■ ร่องรอยความเสียหายของรถยนต์

จากการข้อประจักษ์พยานรถที่มีจำเลยทั้งห้าคนนั่งอยู่ได้เจ็บชันรถของนายสมชาย เป็นเหตุให้เข้าต้องขอรถที่ปากซอยรามคำแหง 65 ซึ่งเป็นถนนที่มีร้านค้าร้านอาหารและผู้คนเดินพลุกพล่าน พยานผู้เห็นเหตุการณ์ให้การว่า นายสมชายถูกจำเลยที่ 1 บังคับให้เข้าไปในรถซึ่งระบุได้ว่าเป็นรถโดยสารอัลติสีด้ำดำ จากนั้นจำเลยที่ 2 เป็นผู้ขับรถยนต์ของนายสมชายออกไป รายงานของกองพิสูจน์หลักฐานระบุว่า มีความเสียหายที่กันชนท้ายของรถนายสมชายเป็นรอยบุบความกว้าง 65 ซม. และรอยขีดข่วนได้ไฟท้ายด้านขวาของรถ⁴⁴ รายงานระบุด้วยว่า มีรอยคราบสีดำติดอยู่ที่กันชนท้ายได้ไฟท้ายด้านขวา และหมุดพลาสติกสองตัวที่ยึดกันชนท้ายกับตัวถังไว้แตก ผู้บังคับการกองพิสูจน์หลักฐานได้ให้การว่า มีรอยลีลาวและแดงติดอยู่ที่

⁴³ รายงานการตรวจพิสูจน์ 418/2547 หน้า 6-8

⁴⁴ รายงานการตรวจพิสูจน์ 844/2547 หน้า 10-11

กันชนด้านท้าย ตามข้อมูลที่คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลมีอยู่ไม่ปรากฏว่ามีการนำเสนอสำเนารายงานการตรวจพิสูจน์ที่มีคำให้การดังกล่าวต่อศาลแต่อย่างใด⁴⁵

บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่

หลักฐานบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของจำเลยทั้งห้าคน ถูกอ้างเพื่อเป็นหลักฐานในการพิสูจน์ให้เห็นความเคลื่อนไหวและการสื่อสารระหว่างจำเลยทั้งห้าคน รวมทั้งการอยู่ที่จุดเกิดเหตุในช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกัน

พ.ต.ต.ทินกร เกษรบุญ ในการเกียวกับการวิเคราะห์บันทึกรายงานการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่โดยเขายืนยันว่าบันทึกที่มีอยู่นี้ให้เห็นว่า ในระหว่างวันที่ 6-11 มีนาคม 2547 (ไม่กี่วันก่อนเกิดเหตุการณ์หายตัว) จำเลยทั้งหมดแทบไม่ได้ติดต่อกันเลย อย่างไรก็ตามในวันที่ 12 มีนาคม 2547 มีการติดต่อทางโทรศัพท์ระหว่างพวกเขา 75 ครั้ง ในระหว่างวันที่ 13-15 มีนาคม 2547 จำเลยก็แทบไม่ได้ติดต่อกันอีก แต่ในช่วงวันที่ 16-17 มีนาคม 2547 หลังจากมีการพบร่องรอยของนายสมชายแล้ว กลุ่มของจำเลยได้ติดต่อกันอีกมากกว่า 30 ครั้ง

เช้าวันที่ 12 มีนาคม 2547 พยานกล่าวหาว่าจำเลยที่ 5 ได้โทรศัพท์ไปหาจำเลยที่ 1 หลังจากนั้นจำเลยที่ 1 ได้โทรศัพท์หาจำเลยที่ 2 และ 3 จากนั้นจำเลยที่ 2 ได้ติดต่อจำเลยที่ 4 ฝ่ายอัยการได้อ้างว่า บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์แสดงให้เห็นว่า กลุ่มจำเลยได้เฝ้าติดตามนายสมชายตั้งแต่เช้าจนกระทั่งเข้าหาดตัวไป ภายหลังการลักพาตัว มีการกล่าวหาว่าจำเลยที่ 5 ได้โทรศัพท์ไปหานายตำรวจเพื่อขอร่วมงานคือ พ.ต.อ.พิสิษฐ์ พิสุทธิ์ศักดิ์ และ พ.ต.ต.นภดล ปานแก้ว

ในคืนวันที่ 12 มีนาคม 2547 บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์ของจำเลยที่ 5 แสดงให้เห็นว่า เขาได้โทรศัพท์ไปที่ตำรวจนครบาล 7 จังหวัดราชบุรีสามครั้ง จนกระทั่งหลังเที่ยงคืน จากบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์ของจำเลยคนหนึ่งซึ่งยังคงไม่มีการระบุว่าเป็นผู้ใด พบว่าในวันที่ 12 มีนาคม 2547 มีการโทรศัพท์ไปหาบุคคลหนึ่งในสำนักนายกรัฐมนตรี บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์บางส่วนหลังเวลา 20.35 น. ซึ่งเป็นช่วงที่มีการลักพาตัวได้ถูกขึ้นมาออกหลักฐาน บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์มีเนื้อหาของจำเลยทั้งห้าคนเท่านั้น นายสุรจิต ทิพย์พรม จากบริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ได้ถูกเรียกตัวเข้าไปปากคำ เกี่ยวกับระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ และความสามารถในการระบุเวลาการใช้โทรศัพท์กับตำแหน่งของผู้ใช้ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากสถานีส่งถ่ายสัญญาณ

⁴⁵ แม้จะไม่ได้เป็นคำให้การต่อศาล แต่ด้วยข้อมูลของนางอังคณา ปีละไฟจิต เคยแต่งตั้นดังกล่าวได้เข้ารับการปรึกษาด้วยกันกับเมื่อที่นี่สักภาคก่อนหน้านั้น รวมถึงการซ่อนแซมส่วนตัว ฯ รอบด้วย ทำให้เธอมั่นใจว่าอยู่บุฟเฟ่ต์และอยู่เฉยๆ เป็นผลจากการชันเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2547

รายงาน

ฝ่ายอัยการได้นำเสนอพยานหลักฐานที่ซึ่งให้เห็นมูลเหตุบางใจของจำเลย โดยเน้นการที่ทนายสมชายให้ความช่วยเหลือในคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเป็นทนายให้กับผู้ต้องสงสัยห้าคนในคดีปัลลปีนซึ่งกล่าวหาว่าถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจทรมาน

พนักงานสืบสวนพบร่วมในวันที่ 5 และ 7 มีนาคม 2547 มีคำสั่งจากสำนักงานตำรวจนครบาล แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจนาย 133 เพื่อสืบสวนคดีปัลลปีนและการวางแผนเริงโรงเรียนในภาคใต้ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 โดยมีพล.ต.อ.ไกวิท วัฒนะ รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาลเป็นหัวหน้าชุดสืบสวน ในคำสั่งแต่งตั้งกล่าวปราบภัยซึ่งของจำเลยที่ 5 อัญญาด้วยผู้ต้องสงสัยห้าคนให้การร่วมกันที่ 5 ได้มาเยี่ยมพอกเข้าสองครั้งระหว่างที่ถูกควบคุมตัว ซึ่งของจำเลยที่ 1 ปราบภัยอยู่ในบันทึกการจับกุมในคดีปัลลปีน และผู้ต้องสงสัยห้าคนให้การร่วมกันที่ 1 เป็นหนึ่งในบุคคลที่กระทำการทรมานพอกเข้า

คำให้การ

หลักฐานได้ยัง

จำเลยทั้งห้าคนอ้างว่า ในวันเกิดเหตุพอกเข้าไม่ได้อยู่ในสถานที่ตามที่บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์ระบุ หรือตามคำให้การของพยานผู้สูญเสีย จำเลยที่ 1 ยืนยันว่าเขามีเรื่องทะเลาะกับภรรยาในตอนเช้าเมื่อ ของวันที่ 12 มีนาคม 2547 จากนั้นได้เดินทางไปที่กองบังคับการปราบปรามในช่วงเช้าและวางแผนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของเขากับห้องสองเครื่องไว้ทันนั้น ก่อนที่จะเดินทางออกจากการชุมชนไปสังบริจิตใจ ส่วนจำเลยที่ 2 และที่ 4 ทำงานด้วยกันตลอดทั้งคู่อ้างว่าในวันเกิดเหตุได้ให้รองผู้บัญชาการของจำเลยที่ 2 ยืมโทรศัพท์ไปใช้ ในการจับกุมผู้ต้องสงสัยคดีอื่นในช่วงเวลาและสถานที่เดียวกับที่ทนายสมชายหายตัวไป จำเลยที่ 5 อย่างรวดเร็วจากเด็กนักเรียนเข้าไปซื้อของที่ห้างสรรพสินค้าใกล้กับกองบังคับการปราบปราม ส่วนจำเลยที่ 3 ให้การว่าเขารู้สึกตื่นเต้นที่เขดบางรักในกรุงเทพฯ และกลับมาที่กองบังคับการปราบปรามเวลาประมาณ 20.00 น. จากนั้นจึงกลับบ้านเพื่อไปดูแลลูกสาวที่ไม่สบาย ภาย

การปฏิเสธบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์

บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์ที่นำเสนอด้วยพนักงานอัยการ ถูกคัดค้านไม่ให้นำมาใช้เป็นหลักฐานเนื่องจากเป็นความลับส่วนบุคคล ทนายจำเลยยังอ้างอีกว่าเอกสารดังกล่าวเป็นเพียงสำเนาและไม่ใช้ต้นฉบับ จึงไม่ควรนำมาเป็นหลักฐาน และยังโต้แย้งต่อไปว่าเอกสารเหล่านี้ไม่น่าเชื่อถือ เพราะมีการขัดข้องกับหลักการ แล้วข้อมูลบางอย่างของผู้ใช้โทรศัพท์ในบันทึกข้อมูลแต่ละแบบก็ไม่ตรงกัน

การปฏิเสธแรงงานฯ

จำเลยทั้งห้าคนปฏิเสธข้อกล่าวหาที่ว่าพวกเขาร่วมมือกันทำให้นายสมชายหายตัวไป พวกรเข้ายังปฏิเสธข้อกล่าวหาของฝ่ายอัยการที่ว่ามุ่งดองลงสัญในคดีปั้นปืนถูกทราบมา จำเลยที่ ๑ กล่าวว่าเข้าเดินทางไปจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้การอธิรักษากพล.ต.อ.โกรกิฟ วัฒนະ หลังจากมีการจับกุมผู้ต้องลงสัญปั้นปืนแล้ว แต่เขามิได้เป็นผู้จับกุมและทราบผู้ต้องลงสัญตามที่ถูกกล่าวหา จำเลยที่ ๕ อาจว่าแม่มีคำสั่งแต่งตั้งให้เข้าทำงานเป็นเจ้าพนักงานสืบสวนในคดีปั้นปืน เขาก็ไม่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าวเนื่องจากถูกสั่งตัวเข้ารับการอบรมผู้กำกับระหว่างเดือนพฤษภาคม 2546 - มีนาคม 2547

ทนายจำเลยอ้างว่า มีความขัดแย้งระหว่างตำรวจครอบคลุมที่ทำการสืบสวนคดีนี้กับตำรวจจากกองปราบปราาม จำเลยที่ ๕ ยกตัวอย่างความขัดแย้งมากมายที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจนายจากกองปราบฯ ที่ดูเหมือนจะมีเจตนาไม่ดีต่อเจ้าหน้าที่ เพื่อชี้ให้เห็นว่าจำเลยตกลงเป็นเป้าการถูกกลั่นแกล้งเนื่องจากความขัดแย้งดังกล่าว

6. คำพิพากษาและบทลงโทษ

เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2549 ศาลมีคำพิพากษาว่ามีหลักฐานที่เชื่อมโยงจำเลยที่ 1 กับการหายตัวไปของนายสมชาย นีลazole เพจิตรา โดยประกอบด้วยคำให้การของพยานสามรายซึ่งเป็นผู้เห็นเหตุการณ์ ขณะที่ผู้ชายสามถึงห้าคนบังคับให้ผู้ชายอีกคนหนึ่งเข้าไปในรถยกและจากนั้นก็ขับออกไป หนึ่งในกลุ่มชายดังกล่าวได้ขับรถที่มีลักษณะแบบเดียวกับรถของนายสมชายออกไปด้วย และมีพยานผู้หนึ่ง ระบุว่าชายที่ถูกบังคับให้เข้าไปในรถมีหน้าตาคล้ายคลึงกับรูปถ่ายของนายสมชาย นีลazole เพจิตรา

ศาลพิพากษาว่าจำเลยที่ 1 มีความผิดฐานลักพาตัวนายสมชายโดยการชั่วคราว แต่ไม่ได้รับการประกันตัวออกไปเพื่อรักษาอุทธรณ์คดี คำพิพากษานี้เป็นไปตามคำให้การของพยานบุคคลที่ระบุว่าเห็นเข้าเป็นผู้บังคับนายสมชายให้เข้าไปในรถ ส่วนข้อหาปล้นทรัพย์ให้ตักไปเนื่องจากไม่มีหลักฐานว่าจำเลยได้นำสิ่งมีค่าใดไป

ศาลพิพากษาว่าจำเลยที่ 2, 3, 4 และ 5 ไม่มีความผิด แม้ว่าจะมีพยานบางคนให้การเชื่อมโยงจำเลยที่ 2 และ 4 กับสถานที่เกิดเหตุ แต่ศาลเห็นว่ายังไม่ชัดเจนพอ และไม่มีพยานรู้เห็นที่เชื่อมโยงจำเลยที่ 3 และ 5 กับสถานที่เกิดเหตุได้ การนำเสนอคดีของฝ่ายอัยการมุ่งไปที่การใช้หลักฐานบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์เพื่อแสดงให้เห็นว่าจำเลยที่ 5 เป็นผู้บังการอยู่เบื้องหลังโดยใช้โทรศัพท์ติดต่อจำเลยคนอื่นๆ ศาลไม่วินบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์เป็นหลักฐานด้วยเหตุผลทางเทคนิคเนื่องจากไม่มีเอกสารสนับสนุนแสดง และศาลมีความสงสัยต่อความนาเชื่อถือของหลักฐานดังกล่าว

ปฏิกริยาจากนางอังคณา นีลazole เพจิตรา

นางอังคณา นีลazole เพจิตรา รู้สึกผิดหวังต่อคำพิพากษาที่ยกฟ้องเจ้าหน้าที่ตำรวจสี่นาย และลงโทษเฉพาะข้อหาบังคับชุมชนผู้อื่น ในระหว่างที่การพิจารณาคดีดำเนินอยู่ ตัวเธอเองก็ต้องเผชิญกับการข่มขู่และคุกคามในวันที่ศาลอ่านคำพิพากษา รถยนต์ของเธอซึ่งจอดอยู่ในบริเวณศาลถูกทุบจนไฟแตกไปหนึ่งดวง⁴⁶

ปฏิกริยาจากนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล

ในวันที่ศาลอ่านคำพิพากษา นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ได้ให้สัมภาษณ์ยอมรับว่าทนายสมชายนีลazole เพจิตราเสียชีวิตแล้วจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ⁴⁷ เขายังระบุว่าพนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีอีกครั้ง ซึ่งอาจจะเป็นเดือนถัดไปและอาจต้องมีการตั้งข้อหามาใหม่อีก

⁴⁶ สัมภาษณ์นางอังคณา นีลazole เพจิตรา

⁴⁷ ฤกษ์พนວດ III

ในเดือนกรกฎาคม 2548 นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ได้ขอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ
สอบสวนคดีนี้เพิ่มเติมต่อไป

การอุทธรณ์คดี

จำเลยที่ 1 ได้ยื่นอุทธรณ์ในวันที่ 12 เมษายน 2549 และตัวแทนของนางอังคณา นีลະไเพจตร ซึ่งเป็นโจทก์รวมได้ยื่นคำร้องตัดค้านอุทธรณ์เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2549 โดยปกติแล้วศาล อุทธรณ์จะพิจารณาหลักฐานเอกสารที่แสดงในศาลชั้นต้นเท่านั้น และจะไม่มีการสืบพยาน อีก อย่างไรก็ตาม การรับพยานหลักฐานที่ยื่นเพิ่มเติมเป็นคุลพินิจของศาล โดยศาลอาจรับ ด้วยตนเองหรือสั่งให้ศาลชั้นต้นทำได⁴⁸ ในขณะที่เขียนรายงานฉบับนี้ ยังไม่มีข้อมูลต่อ สาธารณรัฐว่าศาลอุทธรณ์จะมีคำพิพากษาเมื่อใด

⁴⁸ มาตรา 208 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

7. กระบวนการด้านกฎหมายอื่น ๆ

ศาลปกครอง

เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2550 ซึ่งเป็นวันครบรอบสามปีของการที่ทนายสมชายถูกบังคับให้สูญหายไป นางอังคณา นีละไพจิตรได้ยื่นคำร้องต่อศาลปกครองกลางสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ไม่ดำเนินการลงโทษทางวินัยต่อจำเลยที่ 1 ผู้ถูกตัดสินลงโทษ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ อีกสี่นายที่ถูกยกฟ้องในวันที่ 4 เมษายน 2550 ศาลปกครองกลางมีคำสั่งยกคำร้องดังกล่าว โดยอ้างว่าการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นห้ามลับเข้ารับราชการ เป็นอำนาจของผู้บัญชาการตำรวจนาย ศาลระบุด้วยว่า นางอังคณา นีละไพจิตรไม่ได้เป็นผู้ “ได้รับทุกๆ” และไม่มีสิทธิที่จะฟ้องร้องสำนักงานตำรวจนาย ในการอุทธรณ์เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2550 ศาลปกครองสูงสุดยืนยันความเห็นขั้นตอนว่าคำสั่ง แต่งตั้งดังกล่าวเป็น กิจการภายในของตำรวจ

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลเข้าใจว่า สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) กำลังดำเนินการสืบสวนข้อกล่าวหาโดยลูกความทั้งห้าคนของ ทนายสมชายเรื่องถูกทราบก่อนที่เข้าจดหมายตัวไป แต่ไม่มีข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความคืบ หนาของการสืบสวน

การมีคำสั่งให้เป็นคนสถาบัน

ตามกฎหมายไทย ผู้มีส่วนได้เสียอย่างเช่นสมาชิกในครอบครัวอาจยื่นคำร้องขอให้ศาล มีคำสั่งว่าบุคคลสี่ชีวิตในกรณีที่บุคคลดังกล่าวได้หายสาบสูญไปเป็นเวลาห้าปีขึ้นไป และ ไม่มีครรภ์แนวโน้มว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่⁴⁹ นางอังคณา นีละไพจิตร ประธานาธิบดี ใน ศาล มีคำสั่งดังกล่าวในกรณีที่ไม่พบพยานหลักฐานวัตถุ⁵⁰ คำสั่งของศาลอาจนำมายึดเป็น พยานหลักฐานแล้วล้อมเพิ่มเติมหากมีการฟ้องคดี ในข้อหาฆ่าผู้อื่นในอนาคต แม้ว่าจะไม่มี การพับศพทนายสมชายก็ตาม

⁴⁹ มาตรา 61-62 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁵⁰ Bid to find new evidence to confirm death of missing human rights lawyer - Bones may be Somchai's, Bangkok Post, 8 February 2009.

8. การสืบสวน: หลักการพิจารณาคดีของศาล

รัฐบาลชุดต่อมาประกาศเจตจำนงต่อหน้าสาธารณะว่าจะคลี่คลายคดีนี้และนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้ หลังการเข้าพบของนางอังคณา นีลส์ไพรีตระ และนักสิทธิมนุษยชนในวันที่ 21 มกราคม 2552 รัฐบาลใหม่ที่นำโดยนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ประกาศจะเดินหน้าสืบสวนคดีนี้ต่อไป⁵¹ ทั้งรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรและนายกรัฐมนตรีสุรยุทธ์ จุลานนท์ ต่างเคยแสดงเจตจำนง หรือมีถ้อยແผลงในลักษณะเดียวกันมาแล้ว⁵²

กรมสอบสวนคดีพิเศษยังคงสืบสวนคดีนี้ต่อไป แต่มีข้อมูลสำคัญของการสืบสวนเพียงเล็กน้อยที่ปรากฏต่อสาธารณะ อย่างไรก็ตาม หน่วยข่าวกรองของกรมสอบสวนคดีพิเศษระบุว่า มีการทำลายซากศพพนายสมชายโดยการเผาในถังน้ำมันและนำเอกสารระดูกไปใบ้นทึ้งในแม่น้ำ⁵³ การสืบสวนทางนิติวิทยาศาสตร์ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เน้นไปที่พืนที่ในจังหวัดราชบุรีซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯประมาณสองชั่วโมง ทางกรมสอบสวนคดีพิเศษและสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ได้ทำการชุดเพื่อหาหลักฐานในพืนที่ดังกล่าวอย่างน้อยสามครั้งตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2549 โดยเริ่มตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ซึ่งขึ้นดำรงตำแหน่งจากการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549

ดูเหมือนจะมีเหตุผลหลักสองประการที่ทำให้เน้นการค้นหาในพืนที่ดังกล่าว ประการแรก เอกสารบันทึกของมูลการใช้โทรศัพท์ของจำเลยที่ 5 แสดงให้เห็นว่าเขาได้โทรศัพท์ไปที่ตำรวจนครบาล 7 ที่จังหวัดราชบุรีในคืนที่นายสมชายหายตัวไป และประการที่สอง ข่าวกรองลับยืนยันว่าพืนที่นี้มักถูกใช้เป็นที่สำหรับทิ้งซากศพที่ถูกสังหารด้วยวิธีการนองระบบ⁵⁴

การค้นหาครั้งล่าสุดเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2552 ส่องสปีดไลท์จากนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ประกาศเจตจำนงที่จะผลักดันความคืบหน้าในคดีนี้⁵⁵ พล.ต.อ.ธานี ซึ่งเป็นผู้นำการสืบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษได้เชิญนางอังคณา นีลส์ไพรีตระ และนาย

⁵¹ Anucha Charoenpo, PM orders answers to old killings, Bangkok Post, 22 January 2009

⁵² นายกรัฐมนตรีกษิณ ชินวัตรได้ลงถังคันจนกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริง ก่อนรับถือกรมสอบสวนคดีพิเศษเป็น ประธานเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2547 นายกรัฐมนตรีสุรยุทธ์ จุลานนท์กล่าวมาในคำสั่งให้กระท่องยุติธรรมแต่ถัง คณะกรรมการพิเศษเพื่อสอบสวนการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นระหว่างปี 2544-2549 รวมทั้งคดีของกบฏฯ สมชาย นีลส์ไพรีตระ

⁵³ Bid to find new evidence to confirm death of missing human rights lawyer - Bones may be Somchai's, Bangkok Post, 8 February 2009; Break in missing-lawyer case; oil barrel found, Bangkok Post, 6 June 2008.

⁵⁴ สัมภาษณ์สาวน้ำที่รัฐบาลเอียงคอก นีลส์ไพรีตระ

⁵⁵ Anucha Charoenpo, PM orders answers to old killings, Bangkok Post, 22 January 2009 ในเดือนมกราคม 2552 พล.ต.อ.ธานี สมบูรณ์ก่อรัฐพิธี รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ได้รับการแต่งตั้งอัศวินครั้งเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำการสืบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษและให้พัฒนาภารกิจของตนในวันที่ 21 มกราคม 2552 เพื่อรายงานความคืบหน้าในคดีนี้ นีลส์ไพรีตระวันที่ 27 มกราคม 2552 ว่าพล.ต.อ.ธานี ได้รับการแต่งตั้งอัศวินครั้งเพื่อรับผิดชอบคดีพิเศษและระบุว่า “ก่อผ่านมา ก้อนฟ้าเมิดครั้ง กลางบางครึ้งมีฟ้ากำราม 宣告นี่ก้องฟ้าเปิดแล้ว” นายกรัฐมนตรีเรียกร้องผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเข้าพบเพื่อติดตามคดีนายสมชาย นีลส์ไพรีตระ อดีตชนนอนไลน์ 28 มกราคม 2552

พีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค รัฐมนตรียุติธรรม รวมทั้งผู้สื่อข่าวชาวสังเกตการณ์การค้นหาด้วย⁵⁶ การค้นหาทำทั้งในบริเวณพื้นที่ที่ทำลายวัตถุระเบิดของทหารแบบขาไปง้อเงา ซึ่งเป็นพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ที่ชาวไทยเชื่อว่าเป็นที่มาของภัยคุกคาม ควบคู่ไปกับการดำเนินค้นหาในแม่น้ำแม่กลองโดยนักประดาน้ำจากกองทัพเรือ

มีการพบชิ้นส่วนกระดูกจากพื้นที่ค้นหาทั้งสองแห่ง แต่จากการทดสอบทางดีเอ็นเอพบว่าไม่ใช่กระดูกของนายสมชาย นีละไพจิตร⁵⁷ หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์รายงานข่าวว่า “มีการส่งชิ้นส่วนกระดูก 200 ชิ้นทั้งที่เป็นของมนุษย์และสัตว์ไปตรวจพิสูจน์ที่ห้องทดลองของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างกระดูก 20 ชิ้นถูกตรวจพิสูจน์พบว่าเป็นกระดูกมนุษย์ ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นใคร” คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สถาบันไม่มีข้อมูลว่าทางตำรวจหรือกรมสอบสวนคดีพิเศษยังคงตรวจสอบชิ้นส่วนกระดูกมนุษย์ที่ค้นพบต่อไปหรือไม่

ไม่มีข้อมูลเปิดเผยว่าทางกรรมสobสวนคดีพิเศษได้ดำเนินการอย่างใดอีกหรือไม่เพื่อให้เกิดความคืบหน้าในประเด็นอื่นๆของการสืบสวนอย่างเช่น ข้อมูลจากพยานผู้เห็นเหตุการณ์บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์ หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์อื่นๆ แรงจูงใจของผู้กระทำผิดหรือข้อมูลเกี่ยวกับผู้บงการ

ในวันที่ 19 กันยายน 2551 หนึ่งวันหลังจากมีการแต่งตั้งนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีรายงานจากสถานีตำรวจนัดบุรีรัตน์ในจังหวัดพิษณุโลกว่า จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจนายเดียว ที่ถูกลงโทษในคดีนี้ได้เสียชีวิตแล้วจากเหตุการณ์โคลนถล่ม⁵⁸ แต่ไม่มีผู้เดพบศพของเขานางอังคณา นีละไพจิตร และบุคคลอื่นๆตั้งข้อสงสัยต่อความนาเชื่อถือของรายงานดังกล่าว⁵⁹

⁵⁶ Bid to find new evidence to confirm death of missing human rights lawyer - Bones may be Somchai's, Bangkok Post, 8 February 2009.

⁵⁷ Missing Lawyer, Bones aren't Somchai's, Bangkok Post, 14 February 2009.

⁵⁸ Bid to find new evidence to confirm death of missing human rights lawyer - Bones may be Somchai's, Bangkok Post, 8 February 2009.

⁵⁹ Bid to find new evidence to confirm death of missing human rights lawyer - Bones may be Somchai's, Bangkok Post, 8 February 2009.

9. การประเมินการพิจารณาคดีและการสืบสวน

ข้อสังเกตทั่วไป

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวกมีความเห็นว่า จำเลยได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย ต่อหน้าและเป็นธรรม โดยในภาพรวม กระบวนการพิจารณาคดีของศาลสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวกพบความผิดปกติอย่างรายแรงลดลงด้วยกระบวนการสืบสวนสอบสวนทางอาญา ซึ่งขัดกับมาตรฐานระหว่างประเทศและเป็นเหตุให้ครอบครัวของผู้เสียหาย ไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสม ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ประเด็นสำคัญที่สุดของคำพิพากษา คือการตัดสินลงโทษเจ้าหน้าที่ตำรวจจากฐานนี้ ต่อความผิดที่เกี่ยวข้องกับการบังคับทนายสมชาย นีลະไพรัตน์ ให้สูญหาย คำพิพากษาดังกล่าวเป็นสัญญาณบ่งบอกว่าศาลอาญาของไทยพร้อมที่จะตัดสินลงโทษตำรวจนายหาดสามารถพิสูจน์ขอเท็จจริงตามข้อกล่าวหาได้ อย่างไรก็ตาม ความผิดดังกล่าวไม่สะท้อนให้เห็นความรุนแรงของอาชญากรรมการบังคับบุคคลให้สูญหาย เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติความผิดนี้ในกฎหมายไทย และพนักงานอัยการเองก็ไม่สามารถทำสำนวนฟ้องร้องในข้อหาที่ร้ายแรงกว่านี้ อย่างเช่น ลักพาตัวหรือฆ่าผู้อื่น

โดยทั่วไปแล้ว คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวกเห็นว่า คดีนี้ได้รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง⁶⁰ คำพิพากษาครอบคลุมรายละเอียดในทุกประเด็นและมีการตรวจสอบพยานหลักฐานในทุกแง่มุม และเป็นการพิจารณาคดีโดยศาลที่มีขอบเขตอำนาจเหมาะสม

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวกเห็นว่า จำเลยได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผยต่อหน้าและเป็นธรรม⁶¹ จำเลยได้อยู่ร่วมในระหว่างการพิจารณาคดี⁶² มีการตรวจสอบในหลักการที่ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความผิด⁶³ และจำเลยได้รับสิทธิในการมีทนายความแก้ต่างที่เหมาะสม⁶⁴ ตามข้อมูลของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวก ทนาย

⁶⁰ มาตรา 14 ย่อหน้าที่ 1 กติการะหว่างประเทศคู่ด้วยสิกธิผลเมืองและสิกธิกาการเมือง

⁶¹ มาตรา 14 ย่อหน้าที่ 1 กติการะหว่างประเทศคู่ด้วยสิกธิผลเมืองและสิกธิกาการเมือง

⁶² มาตรา 14 ย่อหน้าที่ 3 (จ) กติการะหว่างประเทศคู่ด้วยสิกธิผลเมืองและสิกธิกาการเมือง “สิกธิกา” ได้รับการ พิจารณาคดีต่อหน้าบุคคลนั้น”

⁶³ มาตรา 14 ย่อหน้าที่ 2 กติการะหว่างประเทศคู่ด้วยสิกธิผลเมืองและสิกธิกาการเมือง “บุคคลทุกคนซึ่งด้อยหัวใจกำพัດอาญา ด้อยมีสิกธิ ได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีสูญเสินอกหมายให้ไว้เป็นความพิด”

⁶⁴ มาตรา 14 ย่อหน้าที่ 3 (ช) กติการะหว่างประเทศคู่ด้วยสิกธิผลเมืองและสิกธิกาการเมือง “สิกธิกา” ได้รับความสักดิ้นเพียงพอกการเรียนรู้เพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ดูแลเสือกได้” และ (จ) “สิกธิกา” ต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือกได้”

ความของจำเลยได้รับอนุญาตให้ตรวจสอบพยานหลักฐานและเอกสารต่างๆ อย่างพอเพียง สามารถนำเสนอและซักถามพยานและมีโอกาสแสดงเหตุผลแก่ต่างให้กับสูญความ⁶⁵ ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อผู้พิพากษาสุวิทย์ประภาศในเดือนตุลาคม 2548 ว่าจะไม่ทำหน้าที่พิจารณาคดีต่อไป⁶⁶ เป็นเหตุให้นางอังคณา นีลະไพรจิตร ต้องยื่นคำร้องต่อประธานศาลฎีกา ซึ่งในเวลาต่อมา มีการประกาศอย่างไม่มีเหตุผลประกอบว่าผู้พิพากษาจะยังคงนั่งพิจารณาคดีต่อไป

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาถัดจากนี้จะแยกแยะรายละเอียดเกี่ยวกับข้อกังวลสำคัญที่คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาがらมีต่อกระบวนการกราภูมายโดยรวม ซึ่งเป็นเหตุทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมารับโทษได้ โดยอาจสรุปได้ดังนี้

- ความล่าช้าอย่างมากในขั้นตอนการอุทธรณ์คดี
- ความบกพร่องในการจัดเตรียมและการใช้พยานหลักฐานโดยฝ่ายอัยการ
- ความล้มเหลวในการให้ความคุ้มครองพยานอย่างเพียงพอ
- การที่ไม่สามารถมีคำพิพากษาที่ละเอียดท่อนให้เห็นความรุนแรงของความผิดได้
- ความบกพร่องรายแรงในกระบวนการสืบสวนสอบสวน
- การไม่ลงโทษทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เป็นจำเลยในคดี

สิทธิในการอุทธรณ์

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาがらมีความกังวลเกี่ยวกับสิทธิในการอุทธรณ์คดีโดยปราศจากความล่าช้าอันไม่สมควร⁶⁷ การกระทำการมีผลเด็กิจขึ้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2547 จำเลยถูกจับกุมในเดือน เมษายน 2547 และมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2548 การได้รับเริ่มขึ้นวันที่ 9 สิงหาคม 2548 จนถึงวันที่ 1 ธันวาคม 2548 ผู้พิพากษาอ่านคำพิพากษาในวันที่ 12 มกราคม 2549 นับเป็นระยะเวลา 22 เดือนตั้งแต่มีการตั้งข้อหาจนถึงการอ่านคำพิพากษา หากพิจารณาจากความอ่อนไหวทางการเมืองของคดีนี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับจำเลยที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น และความลับบัขช้อนของการพิสูจน์พยานหลักฐานทาง

⁶⁵ มาตรา 14 ย่อหน้าที่ 3 (จ) กรณีระหว่างประเทศค่าว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิในการเมือง “สิทธิที่จะซักถาม พยานซึ่งเป็นปรบัตรคด่อน ขณะขอให้รีบกันพยานพ่ายแพ้ตามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรบัตรคด่อน”

⁶⁶ มาตรา 236 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2540 ระบุไว้ว่า “การนั่งพิจารณาคดีของศาลลักษณะ พู้พิพากษาหรือดุลการคดของคดินะ ขณะพิพากษาหรือดุลการคดซึ่งมีได้นั่งพิจารณาคดีได้ จะทำคำพิพากษาหรือ คำวินิจฉัยคดนั้นมีได้ เว้นแต่เมหดุลการคดของคดินะ ขณะพิพากษาหรือดุลการคดซึ่งมีได้นั่งพิจารณาคดีได้ ก็ต้องดำเนินการกับหมายบัญญัติ”

⁶⁷ มาตรา 14 ย่อหน้าที่ 3 (ค) กรณีระหว่างประเทศค่าว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิในการเมือง และกฎหมายการสืบเรื่องนุชยชน แห่งสหประชาชาติ General Comment No. 13, *Equality before the courts and the right to a fair and public hearing by an independent court established by law* (Art. 14), UN Doc. 13/04/84, at para. 10 “ทุกขันตอน (ของกระบวนการทางคุกคาร) ควรเกิดขึ้นโดยไม่มีความลับน้อยบ่ำในส่วนครัว และเมื่อให้สิทธิเดิมกับวัฒนธรรมคละต้องมีกระบวนการเพื่อประกันว่าการไต่สวนจะดำเนินไปโดยไม่มีความซักข้อย่างไม่สมควร ทั้งในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์”

นิติวิทยาศาสตร์และหลักฐานจากโทรศัพท์เคลื่อนที่ ช่วงระยะเวลาดังกล่าวก็ไม่น่าจะถือว่า ไม่สมเหตุสมผลสำหรับคดีลักษณะเช่นนี้⁶⁸

อย่างไรก็ตาม เกือบสามปีผ่านไปคดีนี้ยังอยู่ในขั้นตอนการอุทธรณ์ เท่ากับว่าจำเลยถูกฟ้อง ร้องตามขอทางอาญาเป็นเวลาเกือบห้าปีมาแล้วโดยยังไม่มีคำตัดสินเป็นที่สุด ในทันทีเดียว กันครอบครัวของนายสมชาย นีลapejitorได้แต่เฝ้ารอขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการทางกฎหมาย ไม่มีผู้ใดให้เหตุผลที่ชัดเจนได้ถึงความล่าช้าที่เกิดขึ้นทั้งๆที่จำเลยมีสิทธิ อุทธรณ์คดีโดยไม่มีความล่าช้าเลย⁶⁹ ถึงเวลาแล้วที่การพิจารณาคดีสำคัญนี้ควรเสร็จสิ้นลง เพื่อประโยชน์แก่สาธารณะและความยุติธรรมในสังคม

การใช้พยานหลักฐานโดยผู้อัยการ

พยานหลักฐานที่พนักงานอัยการยื่นต่อศาลยังคงมีช่องว่างที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ และบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้ต้องสงสัย

รายพิมพ์นี้มีมือ

พล.ต.อ. สมบัติ ออมรวิวัฒน์ (อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ) แจ้งให้ นางอังคณา นีลapejitor ทราบเมื่อเวลาประมาณ 13.00 น. ของวันที่ 16 มีนาคม 2549 ว่า ตำรวจพบรถยนต์ของ สามีเธอแล้ว และขอถูกราษฎร์สำรองจากเธอซึ่งเธอได้ให้ไป และหวังว่าจะมีการเคลื่อนย้าย รถยนต์ไปตรวจพิสูจน์ที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระภายใต้กระทรวง ยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ระหว่างเดินทางกลับไปยังจุดที่พบรถ พล.ต.อ สมบัติ ได้โทรศัพท์ มาแจ้งให้เธอทราบว่า รถได้ถูกเคลื่อนย้ายไปยังกองพิสูจน์หลักฐานของสำนักงานตำรวจน้ำ แห่งชาติแล้ว ตำรวจนี้จึงเป็นผู้ทำการตรวจพิสูจน์รถยนต์ทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นครั้งแรก

ต่อมา มีการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์อีกครั้งโดย พญ. พรทิพย์ ใจนุสันท์ รอง ชำนาญการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ภายในห้องทดลองที่รัฐมนตรีกฤษพับแล้วถึงสี่วัน อย่างไรก็ตาม ไม่มีการนำเสนอผลการตรวจพิสูจน์ครั้งนี้ต่อศาลและพญ.พรทิพย์ ก็ไม่ได้ถูกเรียกไปให้ปากคำในศาล

⁶⁸ ดูอย่างเช่น *Sextus v. Trinidad and Tobago* (CCPR 818/98) ในกรณีที่พยานหลักฐานตามข้อเท็จจริงปรากฏอย่างถ่องไปตรงๆ และเก็บไปไว้เป็นเครื่องบ่งชี้ถ้อยคำของผู้ต้องบังคับใช้ส่วนของส่วนที่เพิ่มเติม จะต้องมีการให้เหตุผลอย่างชัดเจน ว่าเหตุใดข้อเสนอแนะดังนี้才ได้การพ้องร้อง ตามข้อกล่าวหาและถึงการได้ส่วนก็ถึงเกิดความล่าช้าถึง 22 เดือน

⁶⁹ ดูอย่างเช่น *Smith and Stewart v. Jamaica* (CCPR 668/95) ช่วงเวลา 25 เดือนระหว่างการตัดสินลงโทษกับการยกฟ้องในเบื้องต้น ศาลอุทธรณ์อีกเป็นการละเมิดต่อมาตรา 14 ย่อหน้าที่ 3 (ค) และ 5 คดีการห่วงพระเกศว่าด้วย สิกขิพลด้วยความเชื่อในสิ่งที่เรียกว่า ก็ไม่ได้ถูกเรียกไปให้ปากคำในชั้นต่อไป แต่ต้องการให้สักคราบก่อนดำเนินคดีต่อไป ดังนั้น จึงเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย แต่ไม่ได้เป็นการละเมิดต่อบัญญัติของมาตรา 14 ย่อหน้าที่ 3 (ค) และ 5 เมื่อพิจารณาความกันแล้ว เป็นการให้สักคราบก่อนดำเนินคดีต่อไป

แม้ว่าจะเป็นหลักฐานที่มีลักษณะซับซ้อน แต่ปัจจุบันการนำหลักฐานการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่มาใช้ในคดีอาญาเป็นสิ่งปกติในเขตอำนาจศาลที่อื่นๆ และในน่านเป็นเรื่องยากที่จะเสาะหาผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติเหมาะสมมาให้ปากคำในประเด็นดังกล่าวได้⁷⁰ จะเห็นได้ว่าฝ่ายอัยการกับผู้มีส่วนรับผิดชอบในการสืบสวนสอบสวน ขาดประสิทธิภาพในการนำเสนอพยานหลักฐานลักษณะนี้ และไม่ได้ตรวจสอบผู้เชี่ยวชาญและพยานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของจำเลยอย่างเหมาะสมเพียงพอ สรุปให้ศาลไม่รับฟังหลักฐานดังกล่าวและเป็นเหตุให้จำเลยสืบถูกยกฟ้อง

ความบกพร่องอีกประการในการสืบสวนสอบสวนและพยานหลักฐานของทางฝ่ายอัยการ ได้แก่ การจำกัดหลักฐานบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์อยู่ที่เฉพาะจำเลยหนาแน่น การกล่าวหาว่าจำเลยที่ 5 โทรศัพท์ไปหาพ.ต.อ. พิสิษฐ์ พิสุทธิ์ศักดิ์ และพ.ต.อ. นภดล ปานแก้ว ภายหลังเหตุการณ์ลักพาตัวเป็นประจำเดือนที่สำคัญ เพราะในขณะนั้นพ.ต.อ. พิสิษฐ์ เป็นรองผู้บัญชาการกองบังคับการปราบปรามและรับผิดชอบคดีปล้นปืนที่ภาคใต้ตอนลาง ส่วนพ.ต.อ. นภดล ทำงานอยู่ที่ ตำรวจนครปฐม ซึ่งรับผิดชอบครอบคลุมจังหวัดราชบุรีด้วย⁷¹ และทำงานได้สังกัดของกองบังคับการปราบปรามด้วย ถ้าข้อมูลการติดต่อโทรศัพท์ในเรื่องช่วงเวลาและสถานที่ถูกต้อง ก็น่าจะทำให้เกิดความกังวลเนื่องจากข้อกล่าวหาของการสนทนากับผู้ร้ายที่หันหน้ากัน ข้อมูลเบ้าะแสแห่งนี้ควรได้รับการสืบสวนสอบสวนอย่างละเอียดถี่ถ้วน

ศาลยังได้รับฟังหลักฐานว่ามีบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์ของจำเลยคนหนึ่ง ซึ่งยังไม่มีการระบุว่าเป็นผู้ใด ซึ่ว่ามีการโทรศัพท์ไปยังบุคคลหนึ่งในสำนักนายกรัฐมนตรี ในวันที่นายสมชายหายตัวไป แต่มีการขีดฆ่ารายการการใช้โทรศัพท์บางส่วนที่เกิดขึ้นหลังช่วง 20.35 น. ข้อมูลเบื้องตนเหล่านี้ควรได้รับการสืบสวนสอบสวนอย่างละเอียดถี่ถ้วนเข่นกัน

การข่มขู่พยาน

ในคดีนี้ปรากฏว่ามีการข่มขู่และคุกคามครอบครัวของนายสมชาย นีลapejitor และพยานคนอื่น นางอังคณา นีลapejitor ได้รับโทรศัพท์เตือนและข่มขู่โดยครั้ง โดยส่วนมากมาจาก การที่เข้าร่วมกิจกรรมหรือทำการรณรงค์เกี่ยวกับการสูญหายของสามีเช่น นางอังคณา รายงานอีกว่ามีผู้ดัดแปลงตุลาการของเชียงใหม่ เนื่องจากในวันที่ 2548 เป็นต้นมา นางอังคณาจึงได้รับการคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

⁷⁰ สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติม ดู The Disappearance of a Person and the Defects of a System, by the Asian Human Rights Commission พฤษภาคม 2549 แหล่งใบภาคพนวก 1 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักฐานการใช้โทรศัพท์ เคลื่อนที่

⁷¹ ตามข้อมูลของกรมสอบสวนคดีพิเศษซึ่งปรากฏอยู่ในรายงานผลการสืบสวนของเชียงใหม่ จังหวัดราชบุรีเป็นจุดที่น่าจะเป็นจุดที่มี การกำลังคุมนายสมชาย นีลapejitor และกรมสอบสวนคดีพิเศษได้ทำการสอบสวนคดีพิเศษในจังหวัด ดังกล่าว

ในห้องพิจารณาคดี พยานนั่งอยู่ระหว่างฝ่ายจำเลยและฝ่ายอัยการ และค่อนข้างใกล้กับจำเลย คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลสังเกตเห็นว่า พยานผู้ให้การมีบางคนมีอาการหวาดกลัวไม่เต็มใจของมองจำเลยตรงๆ ในขณะซึ่งตัวและขาดความมั่นใจที่จะตอบคำถามอย่างเปิดเผย มืออยู่ช่วงหนึ่งที่ศาลต้องเดือนหน้ายจำเลยให้ถ้อยทางพยาน เนื่องจากศาลไม่สามารถเห็นหน้าพยานระหว่างให้การได้

นางสาวฉวีวรรณ ยุทธยาณ หนึ่งในพยานผู้ให้การ ถูกขอให้ตัวจำเลยจากภาพในแผนวิธีเดิมที่เปิดให้ดู (เป็นภาพของจำเลยและบ้านของพวกรเขา) ก่อนการพิจารณาคดี เธอได้ชี้ตัวผู้ต้องสงสัยในบันทึกงานสอบสวนและพนักงานอัยการแล้ว แต่เมื่ออยู่ในศาลเรอกลับปฏิเสธที่จะดูภาพจากวิธีเดิมตอนแรกจนถูกศาลบังคับให้ทำ ทุกครั้งที่พนักงานอัยการขอให้เธอจอมมองไปที่จำเลยและชี้ตัวบุคคลที่เธอจำได้ เธอแสดงอาการหวาดกลัวที่จะมองจ้องมองพวกรเขา และสุดท้ายปฏิเสธว่าไม่สามารถจำใครได้เลย หลังคำให้การของเธอในตอนเช้าศาลขอให้พนักงานอัยการให้ความดูแลพยานจนถึงการพิจารณาคดีในตอนบ่าย ต่อมาเมื่อการพิจารณาคดีในตอนบ่ายเริ่มขึ้น ศาลได้นำผู้พิพากษาณูญอาษาทันหนึ่ง ขึ้นนั่งบลัดลังก์ด้วยเพื่อที่จะทำให้พยานรู้สึกสบายใจขึ้น ซึ่งพยานก็มีท่าทีดีขึ้น กว่าเดิม⁷²

เจ้าหน้าที่รัฐบาลคนภูกุกข้มชี้แจงคุกคามเมื่อกัน พ.ต.ต.ทินกร เกสรบัว ซึ่งเป็นพยานปากสำคัญของ ฝ่ายอัยการเรื่องหลักฐานการใช้ทรัพท์เคลื่อนที่ กล่าวในระหว่างการสืบพยานว่า เขาถูกข่มขู่ในระหว่างการสืบสวนเรื่องนี้ แต่เมื่อเขาระบุเรื่องการข่มขู่ที่เกิดขึ้นผู้พิพากษากลับขอให้เขายกฟ้อง แล้วบอกให้เขาระบุเรื่องการข่มขู่ที่เกิดขึ้น หลังจากให้ปากคำแล้วซึ่งเขาก็บริบดิตาม นอกจากนี้พนักงานสืบสวนอีกผู้หนึ่งก็กล่าวหารว่ามีคืนขู่จะตัดสายเบรกรถยนต์ของเข้า

การแทรกแซงพยานเป็นการละเมิดหลักการพื้นฐานของสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการบังคับบุคคลให้สูญหายนั้น รัฐมีหน้าที่ชัดเจนในการรับประคันนาผู้รองทุกข์ ญาติของผู้สูญหาย ทนายความ พยาน และผู้ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน จะต้องได้รับความคุ้มครองให้ปลอดภัยจากการปฏิบัติที่ไม่ดี ภาระขึ้นชุกคุกคาม หรือการตอบโต้แก้แค้น⁷³ มาตรา 12 (4) ของอนุสัญญาระหว่างประเทศด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกบังคับให้หายสาบสูญระบุไว้ว่า

“

แต่ละรัฐภาคีจะต้องมีมาตรการที่จำเป็นในการป้องกันและลงโทษการกระทำใดๆ ที่จะให้มีการยุติการสืบสวนสอบสวน จะต้องทำให้มั่นใจว่า

⁷² ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นนี้ของพยานในระหว่างการพิจารณาคดีอยู่ใน *Protecting witnesses or perverting justice in Thailand, article 2, vol. 5, no. 3, Asian Legal Resource Centre, June 2006*, ได้แก่ www.article2.org.

⁷³ มาตรา 13 (3) ปฏิบัติการสืบสวนสอบสวน ตามมาตรา 12 (1) อนุสัญญาว่าด้วย การคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้หายสาบสูญหาย

บุคคลที่ต้องสงสัยว่ามีส่วนในการทำความผิดฐานบังคับให้บุคคลหายสาบสูญนั้นไม่อยู่ในตำแหน่งที่มีอิทธิพลสามารถขัดขวางความคืบหน้าของการสืบสวนสอบสวน โดยการกดดัน หรือกระทำการอันเป็นการคุกคาม หรือตอบโต้ด้วยร่องเรียนพยาน ญาติของบุคคลที่หายสาบสูญ หรือทนายความของบุคคลเหล่านั้น หรือตอบบุคคลที่มีส่วนในการสืบสวนสอบสวนดังนี้⁷⁴

”

พันธกรณีดังกล่าวในปีภราณ์อยู่ในพระราชนัฐปฏิมาศุภมงคลของพยานในคดีอาญาพ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดมาตราการเพื่อคุ้มครองพยานในการนี้มีการคุกคามความปลอดภัยในชีวิตและกรณีอื่นๆ

จากการพิจารณาเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น คณะกรรมการนักนิติศาสตร์ศาลเห็นว่า การคุ้มครองพยานทั้งในช่วงก่อนและระหว่างการไต่สวนคดียังไม่เพียงพอ หากดูจากความอ่อนไหวทางการเมืองของคดีนี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาร้ายแรงที่มีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การตั้งข้อหาทางอาญาที่ไม่เหมาะสม

ตามกฎหมายไทยยังไม่มีฐานความผิดทางอาญา ซึ่งครอบคลุมการกระทำใดๆ ก็ได้ อาทิ การบังคับบุคคลให้สูญหาย หรือบังคับให้ชี้เท็จซึ่งหมายความว่ามีการแสดงความรุนแรงของ การกระทำความผิดดังกล่าว⁷⁴ ข้อหาที่ฟ้องจำเลยทั้งห้าคนและบังคับให้ชี้เท็จที่ ๑ ได้รับถือว่าเบามากเมื่อเทียบกับความร้ายแรงของข้อกล่าวหาที่เกิดขึ้น คดีนี้จึงให้เห็นความจำเป็นในการปฏิรูปประมวลกฎหมายอาญาของไทยให้ครอบคลุมถึงอาชญากรรมการบังคับบุคคลให้สูญหาย

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีพยานหลักฐานแวดล้อมยืนยันค่อนข้างชัดเจนว่า นายสมชาย นีลapejitr น่าจะเสียชีวิตแล้ว และเขาน่าจะถูกสังหารโดยเจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานของรัฐหลายแห่งและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลต่างกล่าวอย่างเปิดเผยว่าบุกรุกร้าวเสียชีวิตของเขาแล้ว ครั้งแรกสุดเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2547 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ⁷⁵ ครั้งต่อมา เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2549 นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรกล่าวกับสื่อมวลชนไทยว่า “... เรายังได้ทราบจากพยานหลักฐานแวดล้อม ที่มีอยู่ว่าเขาเสียชีวิตแล้ว”⁷⁶ ในวันที่ 2 มีนาคม 2550 กรมสอบสวนคดีพิเศษรายงานว่ากรรมมีหลักฐาน เพียงพอที่ชี้ให้เห็นว่า นายสมชายเสียชีวิตแล้ว

⁷⁴ มาตรา 7 (1) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากกรุณบังคับให้สูญหาย “รัฐบาลได้ลงประกาศกำหนดวันพัฒนาการบังคับบุคคลให้สูญหายโดยให้มีบกพร่องที่หมายสอน เมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมที่ร้ายแรงของความพิoidังกล่าว”

⁷⁵ รายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความเสมอภาคทั่วไป (กอส.) เรื่อง “อาชันและความรุนแรงด้วยพลัง สมานฉันก์”

16 พฤษภาคม 2549 (ฉบับแปลอย่างไม่เป็นทางการ) หน้า 45

⁷⁶ รายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความเสมอภาคทั่วไป (กอส.) เรื่อง “อาชันและความรุนแรงด้วยพลัง สมานฉันก์”

16 พฤษภาคม 2549 (ฉบับแปลอย่างไม่เป็นทางการ) หน้า 45

แต่ไม่สามารถระบุได้ว่าคดีอยู่ที่ไหน⁷⁷ ก่อนหน้านั้น สำนักงานอัยการสูงสุดก็ประกาศเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2549 ว่ามีหลักฐานการเสียชีวิตของเข้า⁷⁸

ไม่มีหลักการใดในกฎหมายไทยหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ห้ามการฟ้องร้องคดีฐานฆ่าผู้อื่นซึ่งรวมการฆ่าโดยเจตนาโดยใช้พยานแวดล้อมที่นาเชื่อได้ ไม่ว่าจะมีการpubศพของทนายความชาย นีลส์เพจิตรหรือไม่ ในทางกลับกันกฎหมายเบริญบที่บราเวแห่งประเทศไทย ที่ศาลเคยตัดสินว่าจำเลยมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น แม้จะไม่มีการpubศพของบุคคลนั้นก็ตาม⁷⁹

กระบวนการสืบสวนสอบสวน

ในการนี้ของการบังคับให้บุคคลสูญหาย หรือมีข้อสงสัยว่าบุคคลถูกเจ้าหน้าที่รัฐสังหาร nok ระบบ รัฐต้องรับประทานให้มีการสืบสวนสอบสวนดำเนินโดยทันที ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน อิสระ และเป็นกลาง⁸⁰ กระบวนการสืบสวนสอบสวนก่อนถึงชั้นศาลในคดีนี้เต็มไปด้วยข้อบกพร่อง ซึ่งคงเป็นเพราะด้วยคนคร่าวๆ ที่รับผิดชอบมีความใกล้ชิดกับจำเลยและเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยกัน แม้ว่า (หรืออาจเป็นเพราะ) มีตำรวจเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการบังคับบุคคลให้สูญหายครั้งนี้ การค้นหาศพหรือทรัพย์สินของผู้เสียหายนอกเหนือจากรถยกต์ของเขาก็ไม่ปรากฏความคืบหน้าเลย รวมทั้งหลักฐานเกี่ยวกับชะตากรรมหรือที่อยู่ของเขาก็ไม่เคยได้รับการเปิดเผย

โดยทั่วไป คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลระหว่างประเทศหันมาทุกข้อจำกัดของฝ่ายอัยการในกระบวนการสืบสวนสอบสวนในประเทศไทย พนักงานอัยการต้องพึงพาตำรวจหากต้องการให้มีการสืบสวนเพิ่มเติม⁸¹ มาตราฐานระหว่างประเทศไม่ได้กำหนดให้อัยการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบสวนคดีอาชญากรรวมเสมอไป แต่อย่างน้อยก็คาดหวังให้อัยการมีบทบาทสำคัญตลอดกระบวนการพิจารณาคดีอาชญา ซึ่งรวมถึงการประันให้มีการดำเนินการครบ

⁷⁷ DSI offers B500,000 reward for Somchai info, Bangkok Post, 2 March 2007

⁷⁸ US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, *Country Reports on Human Rights Practices 2006*, Thailand, 6 March 2007

⁷⁹ *R v Onufrejzyk* [1955] 1 QB 388, [1955] 1 All ER 247, [1955] 2 WLR 273, 39 Cr App Rep. 1; *People v. Scott*, 1 Cal. Rptr. 600 (Ct. App 1959)⁸⁰ มาตรา 12 (1) อุบัติญาตัววัยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions, ॥บะนำโดย Economic and Social Council resolution 1989/65, 24 May 1989, Principle 9; UN Updated Set of principles for the protection and promotion of human rights through action to combat impunity, E/CN.4/2005/102/Add.1, 8 February 2005, ॥บะนำโดย Commission on Human Rights resolution E/CN.4/RES/2005/81, 21 April 2005, Principle 19.

⁸¹ มาตรา 131 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “ให้พนักงานสอบสวนควบคุมหลักฐานทุกชนิดเก่า ที่สามารถจะทำได้เพื่อประโยชน์ของคดีอาชญาและพยานกรณีที่ต้องๆ อันเกี่ยวกับความผิดก็ถูกควบคุม เพื่อจัดตั้งพยุง rogation สำหรับพิจารณาคดีอาชญา ความผิดหรือความปริสัยของผู้ต้องหา”

จากข้อเท็จจริงที่ว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสภานายหนึ่ง ถูกศาลพิพากษาลงโทษจากการลักพาตัวนายสมชาย นีลape 皮จิตรา และยังไม่มีผู้ใดทราบว่าเขายุทโธ์ได้หลังจากหายตัวไปได้นานปีแล้ว (อย่างน้อยในระดับสาธารณะ) ทำให้เกิดการตั้งคําถามต่อความละเมียดถือวันและความเป็นกลางของการสืบสวนสอบสวน ซึ่งควรเพ่งเล็งไปที่การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในขณะทำการสืบสวนขั้นแรก แม้ว่ากรมสอบสวนคดีพิเศษจะเป็นหน่วยงานอิสระ แต่ก็เป็นหน่วยงานใหม่ที่เพิ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2545 และมีเจ้าหน้าที่หลายคนเป็นอดีตตำรวจมาก่อนนอกจากนั้นตามความเข้าใจของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล ชุดสืบสวนในปัจจุบันประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากการสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่ตำรวจ⁸⁵

เป็นที่ชัดเจนว่าการสืบสวนสอบสวนยังไม่ยุติโดยสมบูรณ์ เนื่องจากกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหารายแรงที่มีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจและ “กำแพงความเงียบ” ในหน่วยงานของตำรวจก็คงกันไม่ให้เกิดความคืบหน้าในคดี กำแพงความเงียบนี้เกิดขึ้นภายใต้ความธรรมขององค์กรและความไม่เต็มใจของหน่วยงานรัฐอื่นๆ รวมทั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษในการพยายามอย่างจริงจังและเป็นเอกภาพที่จะทำลายกำแพงลงให้ได้ โดยการบังคับใช้อำนาจตามกฎหมายอย่างเต็มที่ อย่างเช่น การตรวจสอบ การยึดของกลางและภัยจับกุม ในแห่งมุนนี อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหายบัญญัติไว้ว่า “รัฐภาคีจักต้องดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อป้องกัน และลงโทษการกระทำที่ขัดขวางการสืบสวนสอบสวน”⁸⁶

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลกังวลเป็นพิเศษ ที่กรมสอบสวนคดีพิเศษไม่แสดงท่าที่เต็มใจที่จะบังคับใช้อำนาจตามกฎหมายที่มีอยู่อย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่จำเป็น มาตรฐานระหว่างประเทศกำหนดให้หน่วยงานสืบสวนสอบสวนมีอำนาจที่จะเรียกขอข้อมูล และเข้าถึงพยานเอกสารต่างๆ ที่จำเป็น รวมทั้งได้รับจัดสรรงบประมาณและความพร้อมด้านเทคนิคที่จำเป็น เพื่อให้สามารถสืบสวนสอบสวนคดีอย่างมีประสิทธิภาพ⁸⁷ เช่นอย่างเช่น อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหายกำหนดให้หน่วยงานสืบสวนสอบสวนมีอำนาจและทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อบังคับให้พยานมาให้การเพื่อสั่งการให้มีการจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเพื่อเดินทางไปยังสถานที่ที่เกี่ยวข้องได้โดยทันที⁸⁸ กรมสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจเหล่านี้อยู่แล้วและควรบังคับใช้อำนาจเหล่านี้

กรณีที่มีข้อสงสัยว่าเกิดการสั่งหารนอกระบบ และขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนตามระบบที่มีอยู่บกพร่องหรือไม่เป็นกลาง มาตรฐานระหว่างประเทศกำหนดให้รัฐบาลดำเนินการสืบ

⁸⁵ สัน乾坤เจ้าหน้าที่ของรัฐ

⁸⁶ มาตรา 4 อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย

⁸⁷ ดู อย่างเช่น มาตรา 12 (3) (ก) และ (ข) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions, Principle 10

⁸⁸ มาตรา 13 (2) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย

สวนสอบสวน โดยใช้คณิตศาสตร์ในการสืบสวนสอบสวนที่เป็นอิสระหรือมีขั้นตอนปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน⁸⁹ คณะกรรมการดังกล่าว ควรมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการเรียกขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้ นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ได้แต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญของรัฐสภาเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2547 เพื่อสอบสวนคดีนี้อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการชุดนี้ไม่มีอำนาจและหน้าที่ที่จะทำการสืบสวนสอบสวนได้อย่างถ้วน และไม่สามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับสาเหตุของการหายตัวไปของนายสมชายหรือข้อมูลใดๆ เข้าอยู่ที่ได้คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวกเลื่องวาระนบบุญติธรรมทางอาญาของไทยมีความสามารถเพียงพอที่จะนำตัวผู้กระทำผิดในคดีนี้มาลงโทษได้ หากหน่วยงานสืบสวนสอบสวนบังคับใช้อำนาจตามกฎหมายที่มีอยู่อย่างเต็มที่

การลงโทษทางวินัย

แม้ว.ต.ต.เงิน ทองสุก ศุภศาสตร์พิพากษางานใหญ่ในข้อหาทางอาญาฯ แรงที่เกี่ยวข้องกับการบังคับนายสมชาย นีลapejitor ให้สูญหาย จนถึงปัจจุบันเขากลับไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยและยังไม่ต้องถูกคุมขังตามคำสั่งศาล เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2550 ซึ่งเป็นวันครบรอบสามปีของการสูญหายไปนานของคดีนี้ นีลapejitor ยื่นคำร้องต่อศาลปกครองกลางหาสำนักงานตำรวจแหงชาติ ว่าบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากไม่สั่งลงโทษทางวินัยต่อ พ.ต.ต.เงิน ทองสุก ศาลปกครองมีคำสั่งยกคำร้องดังกล่าวเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2550⁹⁰ ตามปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการบังคับบุคคลให้สูญหายนั้น พ.ต.ต.เงิน ทองสุก ควรถูกสั่งแพ้การในระหว่างการอุทธรณ์คดี⁹¹ ไม่อาจจะยอมรับได้

⁸⁹ Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions, Principle 11

⁹⁰ นางอังคณา นีลapejitor กับสำนักงานตำรวจแหงชาติและบัญชาการตำรวจนครบาล คดีหมายเลขคดี 475/2550 คดีหมายเลขคดี 533/2550

⁹¹ มาตรา 16/1 ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการบังคับบุคคลให้สูญหาย ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการบังคับบุคคล ให้สูญหายควรจะถูกสั่งพักราชการในระหว่างการสอบสวนดำเนินดังไป

10. หน่วยงานรับเรื่องร้องเรียนของสหประชากร

มีการร้องเรียนกรณีการบังคับให้ทนายสมชาย นีลapejitor สูญหายกับหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนและผู้เชี่ยวชาญอิสระขององค์การสหประชากร ขึ้นได้แก่

- คณะกรรมการสหประชากรติดตามด้วยเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับและไม่สมควรใจ (UN Working Group on Enforced and Involuntary Disappearances)⁹²
- ผู้รายงานพิเศษสหประชากรติดตามด้วยเรื่องการสังหารนอกระบบและโดยพลการ (UN Special Rapporteur on Extrajudicial, summary or arbitrary executions)⁹³
- ผู้แทนพิเศษสหประชากรติดตามด้วยเรื่องนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน (UN Special Representative on Human Rights Defenders)
- ผู้รายงานพิเศษสหประชากรติดตามด้วยเรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและทนายความ (UN Special Rapporteur on the Independence of Judges and Lawyers)
- ผู้รายงานพิเศษสหประชากรติดตามด้วยเรื่องการทรมาน (UN Special Rapporteur on Torture)
- ผู้รายงานพิเศษสหประชากรติดตามด้วยเรื่องเสรีภาพในการแสดงออก (UN Special Rapporteur on Freedom of Expression)⁹⁴

วันที่ 17 มีนาคม 2547 ผู้เชี่ยวชาญจากองค์การสหประชากรติดตามความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและทนายความด้านการแสดงออก ด้านนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน และด้านการสังหารนอกระบบ ได้รวมส่งคำร้องอุทธรณ์ให้กับรัฐบาลไทย ซึ่งรัฐบาลตอบแสดงความกังวลในเรื่องนี้ และกล่าวด้วยว่า นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร “ได้ประกาศอย่างชัดเจนต่อหน่วยงานราชการไทยที่เกี่ยวข้องว่าจะต้องดำเนินมาตรการต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อคลี่คลายคดีนี้อย่างรวดเร็วที่สุด และให้นำตัวผู้รับผิดชอบต่อการสูญหายมาไว้โดยไม่มี

⁹² Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances, *Report of the Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances*, UN Doc. E/CN.4/2006/56, 27 December 2005, para. 526

⁹³ Philip Alston, Special Rapporteur on Extrajudicial, summary or arbitrary executions, *Summary of cases transmitted to Governments and replies received*, E/CN.4/2005/7/Add.1, 17 March 2005, pp266-267

Hina Jilani , Special Representative of the Secretary-General, *Summary of cases transmitted to Governments and replies received*, E/CN.4/2005/101/Add.1, 16 March 2005, paras. 518 - 529

Leandro Despouy, Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, *Situations in specific countries or territories*, E/CN.4/2005/60/Add.118 March 2005, paras. 138 - 141

Theo van Boven, Special Rapporteur on Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, UN Doc. E/CN.4/2005/62/Add.1, 30 March 2005, paras. 1731 - 1734

⁹⁴ Ambeyi Ligabo, Special Rapporteur on the right to freedom of opinion and expression, *Summary of cases transmitted to Governments and replies received*, E/CN.4/2005/64/Add.1, 29 March 2005

ข้อยกเว้นและไม่ล้าช้า”⁹⁵

คณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับและไม่สมควรใจ ได้รับเรื่องร้องเรียนของการถูกบังคับให้สูญหายในประเทศไทยเป็นจำนวน 55 รายนอกจากคดีทนายสมชาย นีล๊ะไผ่เจตฯ⁹⁶ แต่คณะกรรมการฯ ยังไม่ได้รับข้อมูลจากรัฐบาลไทยเพียงพอที่จะทำให้สืบทราบได้ถึงชะตากรรมหรือที่อยู่ของบุคคลเหล่านั้น ในรายงานประจำปี 2550 ที่เสนอต่อคณะกรรมการเริศิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ คณะกรรมการฯ ระบุว่ามี “ข้อกังวลอย่างมาก” ต่อรายงานการสูญหายของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน ที่เพิ่มจำนวนขึ้นรวมทั้งทนายความด้วย และระบุว่าประเทศไทยเป็นหนึ่งในหกประเทศที่นักกังวลอย่างยิ่ง⁹⁷

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวกได้แสดงข้อกังวลต่อรัฐบาลไทย ประชากมนานาชาติ และหน่วยงานสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องหลายแห่งเกี่ยวกับคดีทนายสมชายและกรณีอื่นๆ ของ การถูกบังคับให้สูญหาย ในที่ประชุมคณะกรรมการเริศิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเมื่อเดือนมีนาคม 2551 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวกได้ให้ถ้อยแหล่งแสดงข้อกังวลที่การฟ้องร้องในคดีของทนายสมชายนีล๊ะไผ่เจตฯ และกรณีอื่นๆ ของการถูกบังคับให้สูญหายในประเทศไทยไม่ประสบความสำเร็จ พร้อมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาลไทยปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีต่อปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย⁹⁸ ในการนี้รัฐบาลไทยได้แหล่งทดลองว่า

“
ผู้แทนของประเทศไทยขอขอบคุณต่อข้อกังวลที่ทางผู้แทนคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวกได้กล่าวมา อย่างไรก็ตาม เรายังคงดึงดูดไปนี้

รัฐบาลไทยให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อคดีของทนายสมชาย นีล๊ะไผ่เจตฯ ประธานซึ่งรับนักกฎหมายมุสลิม และปัจจุบันคดีนี้อยู่ภายใต้การสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษกระทรวงยุติธรรม นับจนถึงปัจจุบัน คดีนี้มีความคืบหน้าที่สำคัญบางประการ โดยมีการฟ้องร้องดำเนิน

⁹⁵ Hina Jilani, Special Representative of the Secretary-General, *Summary of cases transmitted to Governments and replies received*, E/CN.4/2005/101/Add.1, 16 March 2005, para. 524

⁹⁶ Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances, *Report of the Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances*, UN Doc. A/HRC/10/9, 6 February 2009, pp 72-74

⁹⁷ Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances, *Report of the Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances*, UN Doc. A/HRC/4/41, 25 January 2007, para. 26. ประเทศไทยเป็น ๑ กองกำลังนรบ.ถึงได้แก่ อัคศีรีย์ อาร์เจนตินา โคลอมเบีย กัมพูชา และสหพันธรัฐรัสเซีย

⁹⁸ International Commission of Jurists, *Intervention in the Interactive Dialogue with the Chairperson of the Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances*, Mr Santiago Corcuera, A/HRC/7/2, 10 March 2008, para. 5

คดีกับเจ้าหน้าที่รัฐบังคุณ และ คาดว่าการสืบสวนในขั้นตอนไปจะทำให้
ขอมูลได้รับการเปิดเผยมากขึ้น รัฐบาลไทยมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนิน
การทุกวิถีทางเพื่อนำผู้กระทำผิดในคดีของนายสมชายมาจับได้”⁹⁹ ”

---

⁹⁹ Royal Thai Government, Right of Reply in the Interactive Dialogue with the Chairperson of the Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances, Mr Santiago Corcuera, A/HRC/7/2, 11 March 2008, paras. 2-3

11. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จำเลยได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และเปิดเผย ซึ่งโดยภาพรวมกระบวนการพิจารณาคดีของศาลสodic ลงกับมาตรฐานระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สาวก พบความผิดปกติอย่างรายเร่งด่วนด้วยกระบวนการสืบสวนสอบสวนทางอาญาซึ่งขัดกับมาตรฐานระหว่างประเทศ และเป็นเหตุให้ครอบครัวของผู้เสียหายไม่ได้รับการเยี่ยวยาอย่างเหมาะสมตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ข้อกังวลหลักในคดีนี้ได้แก่ การที่รัฐยังคงไม่สามารถนำตัวผู้รับผิดชอบต่ออาชญากรรมการบังคับบุคคลให้สูญหาย ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศมาบัง tzai ความล้มเหลวในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนอย่างถูกต้อง และในการนำตัวผู้กระทำผิดในข้อหาละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง ดังเช่นการบังคับให้สูญหายมารับโทษถือเป็นการละเมิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศเช่นกัน

ความคืบหน้าของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างเชื่องช้ามาก เมว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจอาวุโสนายหนึ่ง ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเป็นเวลาสามปีในข้อหาฐานบังคับบุคคล ลักษณะเดียวกันอย่างสมชาย นิตะไภจิตร แต่เขาก็ได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระระหว่างขั้นตอนการอุทธรณ์ซึ่งยังคงดำเนินอยู่แม้จะผ่านไปเกือบสามปีแล้ว รายงานจากสถานีตำรวจนัดดาดิโน่ที่จังหวัดพิษณุโลกระบุว่า ปัจจุบันนายตำรวจผู้นี้ได้หายสาบสูญไปโดยคาดว่าจะเสียชีวิตแล้วจากเหตุการณ์โคลนนอล เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2551 อย่างไรก็ตาม ไม่มีผู้ใดพบศพของเขามาก่อน นิตะไภจิตร ก็ได้ตั้งข้อสงสัยต่อคดีกล่าวอ้างว่าเขาหายสาบสูญไปและไม่มีการพยายามคนหาศพ

ข้อบกพร่องหลักประการในกระบวนการสืบสวนสอบสวน และการฟ้องร้องดำเนินคดีส่งผลให้ศาลไม่มีคำพิพากษาลงโทษที่เหมาะสมต่อความรุนแรงของอาชญากรรมนี้ ข้อบกพร่องเหล่านี้ ได้แก่ คำมายจริงจังต่อความเป็นอิสระและความเป็นกลางของการสืบสวนสอบสวน ในเบื้องต้นการสืบสวนสอบสวนที่มีมาตรฐานต่ำ การขาดความคุกคามพยานและทนายความกับการไม่ให้ความคุ้มครองดูแลอย่างเพียงพอ การไม่รักษาพยานหลักฐานตามขั้นตอนการเตรียมพร้อมของพยานผู้เชี่ยวชาญที่ยังไม่ดีพอ และความล้าช้าอย่างมากในกระบวนการอุทธรณ์

อุปสรรคสำคัญที่สุดต่อการสืบสวนสอบสวน คือการไม่สามารถเข้าถึงพยานบุคคลและพยานเอกสารที่สำคัญ ซึ่งดูเหมือนปัญหานี้เกิดจากการใช้วิธีปิดปากเงียบในแวดวงตำรวจนัดดาดิโน่ ไม่ให้ความคุ้มครองพยานอย่างเพียงพอ คณะกรรมการวิสามัญของบุตมิสภาซึ่งแต่งตั้งขึ้นเมื่อปี 2547 เพื่อสืบสวนการหายตัวไปของนายสมชาย นิตะไภจิตร ก็ไม่สามารถระบุสาเหตุของการหายตัวนี้ได้ และตั้งข้อสังเกตถึงความยากลำบากในการเข้าถึงพยานเอกสารและพยาน

บุคคลไว้ว่าเนื่องมาจากขาดความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นที่ชัดเจนว่าปัญหา เช่นนี้ยังดำเนินอยู่และหน่วยงานที่ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน ก็ไม่ได้หาหนทางแก้ไขอย่างจริงจัง

หน่วยงานด้านการสืบสวนและการฟ้องร้องคดีดูเหมือนจะไม่สามารถหรือไม่เต็มใจที่จะบังคับใช้อำนาจตามกฎหมายที่มีอยู่อย่างเต็มที่ อย่างเช่น การตรวจสอบยึดของกลาง จับกุม และออกหมายเรียก เพื่อทำให้มันใจได้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐที่รับผิดชอบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน อย่างรายแรงจะถูกดำเนินคดีและลงโทษ รัฐบาลเองก็ไม่สามารถซึ่งจะต้องรวมหรือที่อยู่ของผู้เสียหายในคดีนี้ หรือในการกลับบังคับให้สูญหายอีก 55 รายตามที่คณะกรรมการสหประชาชาติได้รับรายงาน และจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลไทยก็ยังไม่สามารถดำเนินการให้มีการลงโทษได้ หลังมีคำพิพากษาเป็นที่สุด

คดีนายสมชายซึ่งให้เห็นอย่างชัดเจนลึกซึ้งที่คณะกรรมการอธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้อธิบายไว้ว่าเป็น “วัฒนธรรมการปล่อยให้คนทำผิดล่อนวล” ในประเทศไทย¹⁰⁰ รัฐบาลหลายชุดต่อมา ต่างแสดงเจตจำนงที่จะนำตัวผู้รับผิดชอบต่อการบังคับบุคคลให้สูญหายมาลงโทษ รวมทั้งกรณีของนายสมชาย นีลส์เพจิตราดัย นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่เพิ่งเข้ามารับตำแหน่ง ตระหนักดีถึงผลกระทบของคดีนี้และคดีคล้ายคลึงอื่นๆ ที่มีต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยในประเทศและต่างประเทศ “ถ้ายังไม่สามารถคลี่คลายคดีเหล่านี้ได้ ก็จะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยในด้านความยุติธรรม”¹⁰¹

ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ผู้เสียหายจากการถูกบังคับให้สูญหายและสมาชิกในครอบครัวมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างเป็นผลจริงจัง¹⁰² รัฐบาลไทยควรดำเนินมาตรการต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อประกันว่าผู้กระทำการต้องถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ได้ส่วนและลงโทษอย่างเหมาะสม¹⁰³ หน่วยงานรัฐที่สืบสวนสอบสวนขอทราบเกี่ยวกับการบังคับบุคคลให้สูญหายหรือการสังหารนอกรอบบบจกต้องปฏิบัติหน้าที่โดยฉบับพลันและมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่เพียงเพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศ แต่เพื่อช่วยให้สาธารณชนยังคงมีความยึดมั่นต่อหลักนิติธรรม และป้องกันไม่ให้เกิดภาพว่ารัฐมีส่วนรวมหรือปล่อยปละละเลยให้เกิดการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย¹⁰⁴

¹⁰⁰ UN Human Rights Committee, Concluding Observations, Thailand, UN Doc. CCPR/CO/84/THA, 8 July 2005, at para. 10

“นักอက่าวาหอย่างถ่อมต่องเกี่ยวกับการเมืองสิทธิมนุษยชนอย่างนี้เรց ก็ต้องการสังหารนอกรอบ กฎหมายและการปฏิบัติที่ควรรับรู้ กระทำการโดยคำว่าและเจ้าหน้าที่ก่ออาชญากรรมอย่างกว้างขวาง...นักอค่าวหอยเช่นนี้ต้องการสิทธิมนุษยชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองและสมาชิกประชาสังคม ยังคงเดินทางไปปฏิบัติการเหล่านี้ และการสอบสวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มักไม่นำไปสู่การฟ้องร้องดำเนินคดีและลงโทษที่เหมาะสมกับความรุนแรงของอาชญากรรมที่เกิดขึ้น เป็นเหตุให้เกิด วันธรรมที่ปล่อยให้คนกำพิฆาตอย่าง [...].”

¹⁰¹ Anucha Chareonpa, PM orders answers to old killings, Bangkok Post, 22 January 2009

¹⁰² มาตรา 2 (3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

¹⁰³ Diane Orentlicher, Report of the independent expert to update the Set of principles to combat impunity, Addendum, Updated Set of Principles for the protection and promotion of human rights through action to combat impunity, E/CN.4/2005/102/Add.1, 8 February 2005, Principle 32

¹⁰⁴ ดู ความเห็นของศาลยุติธรรมแห่งยุโรปใน McShane v UK [2002] ECHR 43290/98, para. 97

ข้อเสนอแนะหลัก

จากการประเมินภาพรวมของการไต่สวนคดีและกระบวนการการสืบสวนสอบสวนคณานุกรกรรมการนักนิติศาสตร์สาวกได้จัดทำข้อเสนอแนะโดยทั่วไปและข้อเสนอแนะเฉพาะ ดังนี้

ความรับผิด

- 1) การสืบสวนสอบสวนควรดำเนินต่อไปจนกระทั่งผู้กระทำผิดทั้งหมดที่เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องนี้ที่สูงดับสูงที่เกี่ยวข้อง ถูกดำเนินคดีลงโทษในฐานความผิดที่มีสัดส่วนเหมาะสมกับความรุนแรงสูงสุดของอาชญากรรมนี้ ตามที่กำหนดในกฎหมายระหว่างประเทศ
- 2) กรมสอบสวนคดีพิเศษและสำนักงานอัยการสูงสุดควรตั้งข้อหามาผู้อื่น ซึ่งรวมการจากไปโดยเจตนาต่อผู้กระทำผิดทั้งหมด ไม่ว่าจะมีการพบพยชของผู้เสียชีวิตหรือไม่ ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักปฏิบัติระหว่างประเทศและคำพิพากษาฎีกาที่ยืนถือเป็นบรรทัดฐานในกฎหมายไทย
- 3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรสั่งพักราชการพ.ต.ต.เงิน ทองสุก ในระหว่างรอผลการอุทธรณ์คดี
- 4) เจ้าน้ำที่ฝ่ายความมั่นคงที่ถูกพบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรายแรง อย่างเช่น การสังหารนอกรอบบ้านกราหมาน หรือการปฏิบัติที่ให้คร้ายไม่มีความต้องการศรีของผู้ถูกกักขังหรือการบังคับบุคคลให้สูญหายไม่ควรได้รับอนุญาตให้กลับมาปฏิบัติหน้าที่ต่อไป และควรถูกฟ้องร้องดำเนินคดีต่อส่วนและลงโทษตามกฎหมายไทย
- 5) รัฐบาลไทยควรให้สัตยาบันรับรองอนุสัญญาฯด้วยการคุมครองบุคคลจากการถูกบังคับให้สูญหาย และบัญญัติกฎหมายในประเทศไทยการบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นความผิดทางอาญา รวมถึงมีบทลงโทษที่เหมาะสมสมกับความรุนแรงของการกระทำผิด เช่นนี้

การคุ้มครองทนายความและพยาน

- 6) สำหรับคดีที่มีความอ่อนไหวทางการเมืองหรือเกี่ยวข้องกับความ

มั่นคงในราชอาณาจักร หรือในสถานการณ์ที่พยานอาจอยู่ในสภาพที่เสี่ยงภัยมากกว่าปกติ ผู้พิพากษาในคดี พนักงานอัยการ ทนายความของจำเลยและกระ trưởngบุตรธรรม ควรดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อทำให้พยานได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา จนกว่าความเสี่ยงภัยนั้นจะยุติลงกรณ์ที่เป็นข้อกล่าวหาทางอาญาต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง การคุ้มครองพยานควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เป็นอิสระจากตำรวจและทหาร

- 7) กระ trưởngบุตรธรรมควรบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความคุ้มครองทั้งอัยการและทนายความเช่นกัน
- 8) ต้องมีการให้ความมั่นใจว่าจะมีการสอบสวนอย่างถ้วนและเป็นกลางต่อข้อกล่าวหาว่ามีการข่มขู่คุกคามพยานในคดีนี้และคดีอื่นๆ สถาบันความมั่นคงที่รัฐเข้าไปเกี่ยวข้องควรมีการลงโทษทางวินัยโดยทันที และควรมีการฟ้องร้องคดีตามกฎหมายในกรณีที่มีพยานหลักฐานว่ามีการกระทำการใดความผิดทางอาญาเกิดขึ้น

การอุทธรณ์โดยไม่ล่าช้า

- 9) ศาลอุทธรณ์ควรมีคำพิพากษาโดยไม่ล่าช้า เวนเดวศาลแสดงความจำงงที่จะรับฟังพยานหลักฐานหรือให้มีการนำเสนอเอกสารเพิ่มเติมจากคุกความ

ขั้นตอนการสอบสวน

- 10) กรมสอบสวนคดีพิเศษควรได้รับการจัดสรรทรัพยากรบุคคลและงบประมาณที่จำเป็น เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนได้เสร็จสิ้นอย่างรวดเร็ว อิสระ และเป็นกลาง
- 11) เจ้าหน้าที่ตำรวจนครบาลที่ข้องคุ้นในการให้ความร่วมมือ เติมที่กับกรมสอบสวนคดีพิเศษ โดยการลงมือสอบเอกสารและขออนุญาตที่เกี่ยวข้องทั้งหมดให้และกรมสอบสวนคดีพิเศษควรบังคับใช้คำน้ำจดตามกฎหมายที่มีอยู่อย่างเต็มที่ เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือนี้ และให้มีการลงโทษทางวินัยต่อผู้ที่พยายามขัดขวางกระบวนการ

การสืบสวนสอบสวน

- 12) กรมสอบสวนคดีพิเศษและสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ตรวจรับความช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญอิสระที่น่าเชื่อถือจากภายนอกในเรื่องเกี่ยวกับหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์
- 13) กรมสอบสวนคดีพิเศษควรทำการตรวจสอบที่กึ่งข้อมูลการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของจำเลยทั้งห้าคนในหมู่ และบังคับใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเต็มที่อันรวมไปถึงอำนาจที่ได้รับจากศาลในการตรวจคนเข้าเมืองของจำเลยทั้งห้าคน เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมซึ่งเกี่ยวข้องกับการ สืบสวนสอบสวน และควรขยายไปถึงการตรวจสอบที่กึ่งข้อมูลการใช้โทรศัพท์ของบุคคลทุกคน ที่จำเลยทั้งห้าได้ทำการติดต่อในวันที่ 12 มีนาคม 2547 และวันใกล้เคียง ซึ่งรวมทั้ง เจ้านารัตน์คนี้ ไม่ว่าจะมีดำเนินสูงเพียงใด
- 14) ควรให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเข้ามารับหน้าที่ตั้งแต่เบื้องต้นในคดีอื่นๆ ในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างรายแรง เพื่อเป็นการประกันว่าการสืบสวนสอบสวนจะดำเนินไปโดยเป็นอิสระจากตำรวจ

ภาคผนวก I: ลำดับเหตุการณ์

- 4 มกราคม 2557 เกิดเหตุการณ์ปล้นปืนครั้งใหญ่ที่ค่ายทหารในจังหวัดชายแดนใต้และ การลอบวางเพลิงในเรียน 18 แห่ง ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อความไม่สงบ部落อกใหม่
- 26 กุมภาพันธ์ 2547 ทนายสมชายได้รับแจ้งว่ามีการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยห้าคน ตั้งแต่วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2547 ฐานสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในวันที่ 4 มกราคม 2547
- 27 กุมภาพันธ์ 2547 ทนายสมชายกล่าวอภิปรายในงานของมูลนิธิสันติชันที่กรุงเทพฯ โดยมีรองนายกรัฐมนตรีวันมุ罕หมัดออร์ มะทา เข้าร่วมด้วย
- 10 มีนาคม 2557 สำนักงานกฎหมายของทนายสมชายส่งจดหมายร้องเรียนไปยังหน่วยงานของรัฐหลายแห่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับการทรมานลูกความทั้งห้าคน
- 12 มีนาคม 2557 การหายสาบสูญ พยานเห็นทนายสมชายถูกบังคับให้อื้าไปในรถ เวลาประมาณ 20.30 น. ย่านใจกลางกรุงเทพฯ จากนั้นไม่มีผู้ใดพบเห็นเขาอีกเลย
- 14 มีนาคม 2557 นางอังคณา นีลະไพริตรา (ภรรยาทนายสมชาย) เข้าแจ้งความกับตำรวจน้ำใส่มีหายตัวไป
- 16 มีนาคม 2557 ตำรวจน้ำใส่มีหายตัวไปที่ด้านหลังสถานีขนส่งหมอชิตสองที่กรุงเทพฯ
- 18 มีนาคม 2557 นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ลงมาให้คำแนะนำในการสืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการหายตัวไปของทนายสมชาย โดยมีพล.ต.อ.สมบัติ ออมริวัฒน์ ซึ่งเป็นอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นประธาน และมีคณะอนุกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงอีกสามชุด ได้แก่

- คณะอนุกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงและวิเคราะห์หลักฐานมีนายอรรถพล ใหญ่สว่าง (อธิบดีอัยการสำนักคดีพิเศษ) เป็นประธาน

- คณะอนุกรรมการติดตามนายสมชาย (มีนายศิริชัย ใจรัตนรองผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติเป็นประธาน)
- คณะอนุกรรมการตรวจพิสูจน์ของร้อยวัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ (มี พญ. พรทิพย์ ใจนันท์ เป็นประธาน)

19 มีนาคม 2567 สำนักงานตำรวจแห่งชาติสั่งการให้มีการตั้งคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริง 3 คน

20 มีนาคม 2567 วุฒิสภาแต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อสอบสวน

8 เมษายน 2567 เจ้าหน้าที่ตำรวจ 4 นายถูกจับกุม

29 เมษายน 2567 เจ้าหน้าที่ตำรวจนายที่ 5 ถูกจับกุม

16 พฤษภาคม 2567 เจ้าหน้าที่ตำรวจทั้ง 5 นายถูกฟ้องร้องต่อศาลในฐานความผิด “บังคับขู่เขยญ” และ “ปลุนทรัพย์”

20 พฤษภาคม 2567 วุฒิสมาชิก สัก กอแสงเรือง ประธานคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงของวุฒิสภากล่าวว่า “...นายกรัฐมนตรีได้กล่าวว่าตนเองรู้ว่าหน่วยงานของตนไม่สามารถดำเนินการสืบสวนคดีนี้ได้ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนขึ้นมาเพื่อให้สามารถดำเนินการสืบสวนได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของบุคคลใดๆ อีกต่อไป”

ตุลาคม / พฤษภาคม 2567 นางอังคณา ขอให้กรรมการสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้ดูแลคดีนี้แทนตำรวจ

15 พฤษภาคม 2568 มีการสั่งข้อมูลให้กับคณะทำงานสหประชาชาติฯ ด้วยการสูญเสียโดยถูกบังคับและไม่สมัครใจ

18 กรกฎาคม 2568 กรมสอบสวนคดีพิเศษประกาศอย่างเป็นทางการว่าจะเริ่มทำการสืบสวนสอบสวนการบังคับให้สูญหายนี้

9 สิงหาคม - 10 ธันวาคม 2568 การไต่สวนพิจารณาคดีของจำเลยทั้งห้าคน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจนายที่ 4 และนายสมชาย

- 2 ธันวาคม 2558** หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์รายงานว่า พล.ต.อ.สมบัติ ออมริวัฒน์ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษระบุว่า มีหลักฐานอย่างเป็นปัจจุบันที่ ตำรวจระดับสูงหลายนาย
- 12 มกราคม 2559** คำพิพากษา เจ้าหน้าที่ตำรวจอาชญาแห่งนี้นาย (พ.ต.ต.เงิน ทองสุก) ถูกตัดสินว่ามีความผิด จากการให้ปากคำของพยานผู้เห็นเหตุการณ์ว่า เป็นผู้บังคับชุมชนให้หน่วยสมชายเข้าไปในรถ และศาลสั่งลงโทษ จำคุก 3 ปี
- ข้อสังเกต จนถึงเดือนมีนาคม 2559 ดังที่คณะกรรมการอุทธรณ์ ห้องเรียนพนักงานกรีฑามนตรีทักษิณ ชินวัตร นางยังคงดำรงตำแหน่งนายกฯ บอกกับเรื่องว่าท่านนายสมชายเสียชีวิตแล้ว
- 9 พฤษภาคม 2559** นางอังคณาเยี่ยนจุดหมายรองเรียนต่อปลัดกระทรวงยุติธรรมขอให้มี การปลดอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ (พล.ต.อ.สมบัติ ออมริวัฒน์) เนื่องจากขาดความเป็นอิสระ มีการแต่งตั้งอธิบดีคนใหม่ (นายสุนัย มโนมัยอุดม) ซึ่งต่อมาได้แต่งตั้งให้ พล.ต.อ.ธนา สมบูรณ์ทรัพย์ เป็น หัวหน้าชุดสืบสวน
- 19 กันยายน 2559** พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ก่อวัชร์ประหารโคนล้มรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร และแต่งตั้งพลเอกสรยุทธ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี
- 3 พฤษภาคม 2559** สำนักงานอัยการสูงสุดประกาศว่า มีหลักฐานว่าท่านนายสมชายเสียชีวิตแล้ว
- 11 พฤษภาคม 2549** พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ผู้นำการรัชประหารกล่าวกับผู้สื่อข่าวว่า ที่ กรุงเทพฯ “ผมได้รับทราบข้อมูลจากคณะสืบสวนว่า คนใกล้ชิด พ.ต.ท.ทักษิณที่อยู่ในทำเนียบรัฐบาลอยู่เบื้องหลังการหายตัวไปของ นายสมชาย” จนถึงเดือนมีนาคม 2552 คดียังอยู่ระหว่างการอุทธรณ์
- 23 กุมภาพันธ์ 2560** นายกรัฐมนตรีสรยุทธ จุลานนท์ ลงนามในคำสั่งให้กระทรวงยุติธรรม แต่งตั้งคณะกรรมการชุดพิเศษเพื่อสืบสวนการละเมิดสิทธิมนุษยชน ระหว่างปี 2544-2549 รวมทั้งคดีของท่านนายสมชาย นีลส์ไฟจิตร
- 2 มีนาคม 2550** กรรมสobสวนคดีพิเศษรายงานว่า มีหลักฐานมากพอจะชี้ว่าท่านนายสมชายเสียชีวิตแล้ว แต่ไม่สามารถระบุได้ว่าศพอยู่ที่ไหน ทางกรรมสobการค้นหาร่องน้ำดับ 500,000 บาท สำหรับผู้ให้เบาะแสที่นำไปสู่การพับศพ

- 12 มีนาคม 2550** นางอังคณาเย็นคำร้องต่อศาลปักครองกล่าวหาสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าบกพร่องที่ไม่ลงโทษทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษ และจำเลยอีกสี่คน (พล.ต.อ.เสรีพิสูฐฯ เตเมียเวช ผู้บัญชาการตำรวจนาง霞 ธรรมนิตา หันนง อังคณาตอหนาสาระณที่ดำเนินการเช่นนี้)
- 4 เมษายน 2550** หลังได้ส่วนเบื้องตน ศาลปักครองกล่าวมีคำตัดสินให้ยกคำร้อง นางอังคณาจึงอุทธรณ์ต่อศาลปักครองสูงสุด
- 3 พฤษภาคม 2550** ศาลปักครองสูงสุดพิพากษายืนและให้ยกคำร้อง
- 23 ธันวาคม 2550** นายกรัฐมนตรีสุรยุทธ์ จุลานนท์ ลาออกจากนายหลังการเลือกตั้งทั่วไป
- 29 มกราคม 2551** รัฐบาลใหม่ที่มาจากการเลือกตั้งนำโดยนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช
- 22 กุมภาพันธ์ 2551** พ.ต.อ.ทวี สดส่อง ได้รับแต่งตั้งให้เป็นอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ คนใหม่นางอังคณาได้คัดค้านโดยอ้างว่า เขามาเคยเป็นผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่ถูกพิจารณาคดีเกี่ยวข้องกับการหายตัวของนายสมชาย
- กุมภาพันธ์ 2551** การปรับโครงสร้างกรมสอบสวนคดีพิเศษของกระทรวงยุติธรรมเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ซึ่งให้ความคุ้มครองนางอังคณาจากพลเรือนเป็นตำรวจ หลังถูกคัดค้านโดยนางอังคณา และของครัวพัฒนาเอกชนทั้งในและระหว่างประเทศ รวมทั้งคณะทำงานสหประชาชาติ คาดว่ายกรัฐมนตรีโดยถูกบังคับและไม่สมัครใจ รัฐบาลใหม่เจ้าหน้าที่พลเรือนทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองต่อไป
- 12 มีนาคม 2551** นางอังคณาเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการทำงานสหประชาชาติว่าด้วยการสูญหายโดยถูกบังคับและไม่สมัครใจ
- 8 กันยาคม 2551** นายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช ถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้พ้นจากตำแหน่ง
- 18 กันยาคม 2551** นายกรัฐมนตรีสมชาย วงศ์สวัสดิ์เข้าดำรงตำแหน่ง
- 19 กันยาคม 2551** สถานีตำรวจนัดบีสท์ที่จังหวัดพิษณุโลกรายงานว่า พ.ต.ต.เงิน ทองสุก จำเลยเพียงคนเดียวที่ถูกกลงโทษในคดีการหายตัวไปของนายสมชาย

ได้หายสาบสูญไปเนื่องจากเหตุการณ์โคลนถล่ม แต่ไม่มีผู้ใดพบเห็น
คพ หนังสือพิมพ์บางกอกโพสตรายงานว่า นางอังคณาตั้งขอสงสัยต่อ
รายงานดังกล่าวโดยเฉพาะการที่ตำรวจนี้พยายามที่จะคนหาศพ

- 2 ธันวาคม 2551 นายกรัฐมนตรีสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้แพ้จาก
ตำแหน่ง
- 17 ธันวาคม 2551 นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเข้าดำรงตำแหน่ง
- 22 มกราคม 2552 นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ สองการให้คำว่าเพิ่มความพยายาม
ในการสืบสวนสอบสวนคดีสำคัญจำนวนมากทั้งการหายตัวไปของ
นายสมชาย นีละไพจิตรา เขากล่าวกับหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ว่า
“ถ้ายังไม่สามารถคลี่คลายคดีนี้ได้ ก็จะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์
ของประเทศไทยในด้านความยุติธรรม” หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ยังราย
งานถึงการให้สัมภาษณ์ของพล.ต.อ.ธานี สมบูรณ์ทรัพย์ หัวหน้าชุด
สืบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษว่า “ความสำเร็จในคดีที่นายความ
สิทธิมุชยชนอย่างนายสมชายจะช่วยเพิ่มฟุ่มความเชื่อมั่นต่อการแก้
ปัญหานี้ในจังหวัดชายแดนใต้” (พล.ต.อ.ธานี สมบูรณ์ทรัพย์ เคยเป็น
หัวหน้าชุดสืบสวนสอบสวนมาแล้วครั้งหนึ่ง เมื่อเดือนพฤษภาคม 2549)
- 7 กุมภาพันธ์ 2552 นายพีระพันธุ์ สถารัตน์วิภาค รัฐมนตรียุติธรรมนำคณะเจ้าหน้าที่รัฐ
และนางอังคณาไปตรวจสอบเบษราหมุนปูย (ชื่นส่วนกระทรวงคุก) ซึ่งพบ
บริเวณพื้นที่กำลัยวัตถุระบิดของทหารใกล้กับสะพานตีริลักษณ์ ขาม
แม่น้ำแม่กลองที่จังหวัดราชบุรี ในช่วงห้าปีที่ผ่านมา มีการตรวจสอบใน
แม่น้ำแห่งนี้สามครั้งแล้ว ตามรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ บางกอก
โพสต์ “นายพีระพันธุ์กล่าวว่าเขามาได้คาดหวังอะไรมากนัก จากการ
ตรวจสอบครั้งนี้ แต่อาจจะพยายามอย่างที่สุดในการคลี่คลายคดีนี้ เขา
กล่าวอีกว่าคดีของนายสมชายถือเป็นคดีเร่งด่วนสุดของกระทรวง
ยุติธรรมและรัฐบาล” หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2552
- 14 กุมภาพันธ์ 2552 หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์รายงานว่า ชื่นส่วนกระทรวงคุกที่พับเมื่อวันที่ 7
กุมภาพันธ์ 2552 ไม่ใช่ของนายสมชายรายงานข่าวระบุว่า “มีการส่งชื่น
ส่วนกระทรวงคุก 200 ชื่นทั้งของมนุษย์และสัตว์ไปตรวจพิสูจน์ที่ห้องทดลอง
ของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ มีการตรวจสอบพบร่องรอยของกระดูก
20 ชื่น เป็นของมนุษย์แต่ไม่ทราบว่าเป็นใคร”

ภาคผนวก II: จดหมายอุทธรณ์ของพยัด้องสงสัยกั้งห้าคน

เรื่อง จำพิเศษกรุงเทพฯ
วันที่ 10 มีนาคม 2547

เรื่อง ขอเรียกร้องความเป็นธรรม
เรียน ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

พอกเราซึ่งมีรายชื่อดังต่อไปนี้

- 1) นายมะกะดา ยารง ราชภรรโอยู่บ้านเลขที่ 103/1 หมู่ 6 ตำบล กາລູວອ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
- 2) นายสุกรี มะมิง ราชภรรโอยู่บ้านเลขที่ 106 หมู่ 4 ตำบล กາລູວອ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
- 3) นายอับดุลเลาะห์ หรือ “ปาละ” อานุคารี ราชภรรโอยู่บ้านเลขที่ 32 หมู่ 6 ตำบล กາລູວອ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
- 4) นายมามาเซ มามะ ราชภรรโอยู่บ้านเลขที่ 191 หมู่ 7 ตำบล ไพรวัล อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
- 5) นายชูตีรีมัน หรือ “ดีมุง” มาเละ ราชภรรทำบล กາລູວອ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

พอกเราถูกคุมขังในรูปแบบดังต่อไปนี้ ข้อหาเกี่ยวกับความมั่นคง ร่วมมือกันก่อการกบฎด้วยคุกคุก รวมทั้งรวมอาชญากรรมเพื่อล้มล้างระบบการปกครอง กระทำการชั่วช่องใจและมั่วสุม ซึ่งสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนใต้ในวันที่

4 มกราคม 2547

พอกเราที่เป็นผู้ต้องสงสัยทั้งห้าคนได้ถูกจับกุมและควบคุมตัวไว้ที่สถานีตำรวจนครบาลตันหยง จังหวัดนราธิวาส ระหว่างอยู่ภายใต้การควบคุมตัวของตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจนายหนึ่งซึ่งเราไม่ทราบชื่อแต่จำได้ว่าเป็นหนึ่งในชุดปฏิบัติการที่เข้าจับกุมได้ทำร้ายร่างกายพอกเราทั้งห้าคน ซึ่งจะขอให้การแจ้งรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายมะกะดา ยารง

ถูกเตะที่ส่วนบนของร่างกายรวมทั้งที่ปาก และถูกข้อตวยไฟฟ้าตามจุดต่างๆ ของร่างกายส่วนบน และถูกกระเทบที่หน้าอกและถูกปั๊สสาวะใส่ปาก

นายสุกรี มะมิง

ถูกเตะที่ส่วนบนของร่างกาย และ

ถูกตอบที่ใบหน้า และ
ถูกปั๊สสาวะใส่ปาก

นายอับดุลเลาะห์ หรือ “ปะลະ” อานุคารี
ถูกเตะที่สวนบนของร่างกาย และ
ถูกตอบที่หู และ
ถูกข้อตดวยไฟฟ้าที่สวนบนของร่างกายขณะถูกมัดมือมัดเท้า

นายมະມາເຊ່າ ມາມະ

ถูกປັບປອແລະถูกแขวนไว้ที่ประดູດหองน้ำ และ
ถูกตีด้วยไม้ที่ศรีษะແລະກລາງຫຼັງຂະນະถูกມัดມือໄວ້ດ້ານຫຼັງ และ
ถูกข้อตดวยไฟฟ้าที่สวนบนของร่างกาย

นายຫຼຸດຕື່ອມັນ ບໍ່ຮູ້ “ດີມູ່ງ” ມາເລະ

ถูกเตะที่ปาก และ
ถูกตอบที่หู และ
ถูกข้อตดวยไฟฟ้าที่สวนบนของร่างกาย

การถูกทรมานร่างกายด้วยพฤติกรรมข้างต้น เป็นเหตุให้เจ้าจำยอมต้องรับสารภาพตามที่เจ้าพนักงานสอบสวนต้องการ พวกราถูกข่มขู่และใช้กำลังบังคับเพื่อให้รับสารภาพจากกระทำ การตามขอกล่าวหา และถูกบังคับให้ทำแผนประกอบคำรับสารภาพ โดยแท้จริงแล้ว พวกราทั้งห้าคนไม่เคยกระทำผิดตามขอกล่าวหาของเจ้าพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด คำรับสารภาพ และการทำแผนประกอบคำรับสารภาพที่ถูกใช้เป็นหลักฐาน จึงเป็นหลักฐานที่ได้มำด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เนื่องจากพวกราทั้งห้าคนไม่ได้อยู่ใต้การควบคุมตัวของเจ้าพนักงานสอบสวนแล้ว เรายังคงยืนยันว่าเรื่องความเป็นธรรมต่อ พนักงาน ให้สอบสวนขอเท็จจริงเกี่ยวกับ พฤติกรรมของเจ้าพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้องในกรณีนี้ และขอเปลี่ยนแปลงข้อความการรับสารภาพที่ให้ไปเพราะถูกบังคับ โดยขอปฏิเสธทุกขอกล่าวหาที่มีต่อพวกราทั้งห้าคน โดยสิ้นเชิง

เราจึงยื่นจดหมายร้องเรียนมาอย่าง พนฯ โดยหวังว่าจะได้รับความเป็นธรรม

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม) _____

(ลงนาม) _____

(นายมະກະຕາ ພາວັງ)

(นายສຸກົກີ ມະມິງ)

(ลงนาม) _____

(ลงนาม) _____

(นายอับດุลเลาะห์ อานุคารี)

(นายມະມາເຊ່າ ມາມະ)

(ลงนาม) _____

(นายຫຼຸດຕື່ອມັນ ມາເລະ)

ภาคผนวก III: หมายสมชายถายแล้ว ทักษิณกล่าว

นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ได้ยอมรับต่อสาธารณะเป็นครั้งแรกว่า นายสมชาย นีลapejictr หมายความนักสิทธิมนุษยชนซึ่งหายตัวไป เป็นองค์กรความไม่สงบ ให้กับผู้ต้องสงสัยแบบแยกต้นแคนชาวมุสลิมได้เสียชีวิตแล้ว

นายกฯ ทักษิณเปิดเผยฯพยานหลักฐานแวดล้อมที่กรมสอบสวนคดีพิเศษได้รับ สามารถยืนยันได้ว่า นายสมชายเสียชีวิตแล้ว

ตามที่เราทราบ (นายสมชาย) ได้เสียชีวิตแล้ว นายกรัฐมนตรีกล่าว อย่างไรก็ได้ นางอังคณา นีลapejictr ภรรยาของนายสมชายกล่าวว่าคำพูดยอมรับของนายกฯ ทักษิณเกี่ยวกับจะดำเนินการของสามีเช่นไม่ใช่เรื่องใหม่ นายกฯ ทักษิณเคยบอกເຮືອເປັນການສ່ວນຕົວໃນປີ່ແລ້ວວ່າ นายสมชายเสียชีวิตแล้ว และให้คำนันว่าจะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ

จากล้ำกับเชื่อว่า ถ้าไม่สามารถฟ้องร้องในทางอาญา กับผู้กระทำผิดเหล่านี้ได้ เขาจะสั่งการให้มีการลงโทษทางวินัย

ข่าวที่นายกฯ ยอมรับว่านายสมชายเสียชีวิตแล้ว อาจเป็นข่าวใหม่สำหรับคนที่ไม่ได้ไม่ใช่ สำหรับคดีนี้ เรอกลาง

กรมสอบสวนคดีพิเศษเริ่มเข้ามารับผิดชอบคดีทนายสมชายเมื่อเดือนกรกฎาคม 2548 เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ตำรวจหลายนายถูกกล่าวหาว่าเกี่ยวข้องกับการหายตัวไปของเข้า

ก่อนจะหายตัวไป นายสมชายได้ยื่นจดหมายร้องเรียนต่อศาลอาญากรุงเทพฯ เพื่อขอให้ผู้ต้องสงสัยทั้งห้าคนซึ่งถูกกล่าวหาว่าปล้นอาชญากรรมคลังแสงสรพารามและสังหารทหารที่เฝ้ารักษาหน่วยกองพันทหารที่นราธิวาสเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม

ในวันพุธที่ ศalaอาญาตัดสินลงโทษจำคุกพ.ต.ด.เงิน ทองสุก จากกองบังคับการปราบปรามเป็นเวลาสามปี ในข้อหาที่เกี่ยวข้องกับการหายตัวของนายสมชาย และได้ยกฟ้องจำเลยอีกสี่คนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจนายในข้อหาเดียวกัน เนื่องจากหลักฐานอ่อน

เจ้าหน้าที่ทั้งหมดถูกฟ้องเมื่อกลางปี 2547 ในข้อหาปล้นทรัพย์และบังคับชุมชนผู้อื่นให้จำยอมหลังจากการแจ้งความของนางอังคณา

นายกฯ ทักษิณกล่าวว่า ในขั้นแรกกรมสอบสวนคดีพิเศษจะต้องเสาะหาพยานหลักฐานที่หนักแน่นซึ่งยืนยันว่า นายสมชายเสียชีวิตแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้สามารถตั้งข้อหาฆ่าผู้อื่นต่อผู้

ต้องสงสัยได้

ในช่วงวันปีใหม่ นายกรัฐมนตรีให้คำมั่นสัญญาจะบีบคิดดื่นให้ได้เพื่อยุติความมีเดมนกีบ กับการหายตัวไปของนายสมชาย แต่ตามขั้นตอนปกติแล้วจะต้องมีการพิจารณาของผู้เสียชีวิตก่อนจะดำเนินคดีฐานฆาตกรรมได้

กรมสอบสวนคดีพิเศษภายใต้กระทรวงยุติธรรมกำลังรวบรวมข้อมูลการสืบสวนสอบสวนให้แน่นหนาพร้อมสำหรับการตั้งข้อหาฆาตกรรม แต่ก่อนนี้นัดของรัฐบาลอย่างแน่นอนว่าท่านนายสมชายเสียชีวิตแล้ว

นายกฯ ทักษิณกล่าวว่าทางกรมน่าจะสรุปผลการสืบสวนสอบสวนได้ในเดือนหน้า และเตรียมว่าจะมีเจ้าหน้าที่รัฐคนอื่นๆ ถูกดำเนินคดีเนื่องจากการเสียชีวิตของนายสมชาย

เขายืนยันว่าการสืบสวนสอบสวนในคดีอาชญากรรมที่ขับขอนนี้ไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่ายๆ โดยเฉพาะเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นผู้ต้องสงสัยเสียเองอาจยังกับการทำลายพยานหลักฐาน นายกฯ ทักษิณปฏิเสธที่จะขอใบอนุญาตเพิ่มเติมโดยอ้างว่าเป็นเรื่องอ่อนไหวทางกฎหมาย

พล.ต.ท. เพชริยา พันธุ์ ตามาพงศ์ รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติกล่าวว่า คำพิพากษาลงโทษ พ.ต.ต. เงิน ที่เกี่ยวข้องกับการหายตัวไปของนายสมชาย อาจมีส่วนทำให้นายกฯ ทักษิณเชื่อว่าท่านนายสมชายเสียชีวิตแล้ว

ในขณะเดียวกันนักสิทธิมนุษยชนต่างรุ่มตั้งค่ามามายกรัฐมนตรีถึงผู้ที่สังหารท่านนายสมชาย

นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน องค์กรสิวิร谩โนราห์ องค์กรแคมเปญตีอินเตอร์เนชันแนล ประจำประเทศไทย สมาคมสิทธิและเสรีภาพของประเทศไทย และคณะกรรมการนักนิติศาสตร์ สถาล ต่างกล่าวว่า นายกฯ ทักษิณ จัดตั้งเรցรีบนำตัวมาตกรมารับโทษ โดยเร็ว

เนื่องจากนายกรัฐมนตรีทักษิณประภาคว่าท่านนายสมชายเสียชีวิตแล้ว เขาต้องหาค่าตอบแทนให้ได้ว่าใครเป็นผู้สังหาร และต้องนำตัวมาตกรมาดำเนินคดีให้ภายในสองเดือน นายสมชายหอมลาก่อน ประธานกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อคุ้มครองนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกล่าว

เขายังกล่าวใจมีตีกรมสอบสวนคดีพิเศษที่ไม่แจ้งให้สาธารณะทราบถึงความคืบหน้าในการทำงาน นายกฯ ทักษิณ ต้องให้หลักประกันว่าคดีสืบสวนสอบสวนจากกรมสอบสวนคดีพิเศษไม่มีความลับใดๆ เชื่อมโยงกับเจ้าหน้าที่ตำรวจนายหนึ่งรายใดในหน่วยซึ่งเกี่ยวข้องกับคดีนี้เขากล่าวอีกว่า อาจมีการแทรกแซงการทำงานของกรมสอบสวนคดีพิเศษได้ถ้านายกรัฐมนตรีไม่เข้ามาควบคุมส่วนราชการโดยตรง เขายังตั้งข้อสงสัยว่า มีหลักฐานใดบางชิ้นอยู่ในรถของนายสมชายที่ถูกจอดทิ้งไว้ได้ถูกทำลายไปแล้ว

นายไพรожน์ พลเพชร เลขานุการสมาคมสิทธิและเสรีภาพของประชาชนกล่าวว่า คำพิพากษาของศาลเมื่อวันพุธที่แล้วได้แสดงให้เห็นว่า นายสมชายได้ถูกหลักพาตัวไปจริง และเป็นไปได้ที่มีบุคคลหลายคนเกี่ยวข้องกับการลักพาตัว

นายไพรожน์กล่าวอีกว่า รัฐบาลต้องไม่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งสี่นายที่ถูกยกฟ้องกลับไปทำงานในหน่วยงานของตำรวจน้ำได้อีก เนื่องจากน้ำผู้สนับสนุนทั้งหลายจะยังคงจับตามองการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและกรมสอบสวนคดีพิเศษต่อไป

นายสุนัย ผาสุก แห่งองค์กรชีวมันไวท์วอร์ช แสดงขออภัยอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับมาตรการคุมครองพยาน เนื่องจากพยานที่เกี่ยวข้องในการสืบสวนสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษอาจเพชรบัญญัปการคุกคามจากผู้มีอิทธิพลนายสุนัยกล่าวว่าคำพิพากษาของศาลเป็น“สัญญาณปลุกเตือน” หน่วยงานรัฐต่างๆรับทราบจะต้องดำเนินการโดยเร็วเพื่อคลายคดีสูญหายอีนๆ ด้วยโดยเฉพาะคดีที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเต็มไปด้วยการก่อความไม่สงบ

ผู้อุทกนัย ทักษิณ ให้ความสำคัญกับคดีที่ถูกทอดทิ้งเหล่านี้ และรื้อฟื้นคดีขึ้นมาใหม่ นายสุนัย กล่าว

http://www.bangkokpost.com/breaking_news/breakingnews.php?id=72988

ภาคผนวก IV: กฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 83 ของประมวลกฎหมายอาญาของไทย บัญญัติไว้ว่า

“ ในกรณีความผิดใดเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ใดร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้น เป็นตัวการต้องระหว่างโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ”

มาตรา 309 ของประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติไว้ว่า

“ ผู้ใดซึ่งมีเจ้าของให้กระทำการใดไม่กระทำการใดหรือจำยอมต่อสิ่งใดโดยทำให้กลัวใจภัยด้อยด้านตรายด้วยชีวิตร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้อื่นในนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษรายจนผู้อื่นขึ้นใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้น หรือจำยอมต่อสิ่งนั้น ต้องระหว่างโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ ถ้าความผิดตามวรรคแรกได้กระทำโดยมีอาชญากรรมร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป หรือได้กระทำเพื่อให้ผู้อื่นขึ้นใจ ทำ ถอน ทำให้เสียหาย หรือทำลายเอกสาร สิทธิอย่างใด ผู้กระทำการต้องระหว่างโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้ากระทำโดยอ้างอำนาจของยศหรือช่องใจว่า อ้างอิงยื่นหรือซองโจรนั้นมีอยู่หรือไม่ ผู้กระทำการต้องระหว่างโทษจำคุกตั้งแต่นั้นเป็นปีถึงเจ็ดปีและปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นล้านบาท ”

มาตรา 340 ของประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ว่า

“ ผู้ใดซึ่งทรัพย์โดยร่วมกันกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ ต้องระหว่างโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงสิบห้าปีและปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสามหมื่นบาทในการปล้นทรัพย์ผู้กระทำแม้เดือนหนึ่งคนได้มีอาชญากรรมตัดตัวไปด้วย ผู้กระทำต้องระหว่างโทษจำคุกตั้งแต่สิบสองปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นล้านบาทถึงสี่หมื่นบาท ถ้าการปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ผู้กระทำต้องระหว่างโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี ถ้าการปล้นทรัพย์ได้กระทำโดยแสดงความทารุณ จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ใช้ปืนยิง ใช้ดักจุระเบิด หรือกระทำทรมาน ผู้กระทำต้องระหว่างโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก ”

ตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี ถ้าการปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องรับโทษประหารชีวิต

”

มาตรา 340 ข้อหาที่บังคับกฎหมายว่าด้วยคุณวุฒิที่เก่าว่า

ผู้ได้กระทำความผิดตาม มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 หรือ มาตรา 340 ทวิ โดยแต่งเครื่องแบบทหารหรือตำรวจหรือเด่าง่ายไปเข้าใจว่าเป็นทหารหรือตำรวจ หรือโดยมิหรือใช้อาวุธ ปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้ยานพาหนะเพื่อกระทำผิดหรือพาทรัพย์นั้นไปหรือเพื่อให้พ้นจากการจับกุม ต้องรับโทษประหารชีวิตที่บัญญัติไว้ใน มาตรานั้นๆ ก็หนึ่ง

”

มาตรา 2 ข้อหาที่บังคับกฎหมายว่าด้วยคุณวุฒิที่ไว้ว่า

ในประมวลกฎหมายนี้

- (4) “ผู้เสียหาย” หมายความถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากกระทำการทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 4 , 5 และ 6

”

มาตรา 5 ข้อหาที่บังคับกฎหมายว่าด้วยคุณวุฒิที่ไว้ว่า

บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

- (1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เนพะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำด้วยเยาว์ หรือผู้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล
- (2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาเนพะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้
- (3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล เนพะความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น

”

มาตรา 28 ข้อหาที่บังคับกฎหมายว่าด้วยคุณวุฒิที่ไว้ว่า

บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

- (1) พนักงานอัยการ
- (2) ผู้เสียหาย

”

มาตรา 30 ของประมวลกฎหมายนี้ให้ใช้กิจการของกองทูนกู้ยืมต่อไปว่า

“ คดีอาญาใดซึ่งพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ ในระหว่างได้ระหว่างพิจารณาગอนศาลชั้นต้น พิพากษาคดีนั้นก็ได้ ”

President

Mrs. Mary ROBINSON, Ireland

Vice-Presidents

Justice John DOWD, Australia
Dr. Pedro NIKKEN, Venezuela

Executive Committee

Dr. Rajeev DHAVAN, India
Prof. Vojin DIMITRIJEVIC, Serbia
Justice Unity DOW, Botswana
Dr. Gustavo GALLÓN GIRALDO, Colombia
Mr. Stellan GÄRDE, Switzerland

Prof. Robert GOLDMAN, United States of America
Ms. Karinna MOSKALENKO, Russia
Justice Michèle RIVET, Canada
Mr. Raji SOURANI, Palestine

Other Commission Members

Mr. Muhamad AL-HASANI, Syria
Mr. Ghanim ALNAJJAR, Kuwait
Mr. Raja AZIZ ADDRUSE, Malaysia
Prof. Abdullahe AN-NA'IM, Sudan
Justice Solomy BALUNGI BOSSA, Uganda
Mr. Abdelaziz BENZAKOUR, Morocco
Justice Ian BINNIE, Canada
Prof. Alexander BRÖSTL, Slovakia
Justice Arthur CHASKALSON, South Africa
Prof. Santiago CORCUERA, Mexico
Prof. Louise DOSWALD-BECK, Switzerland
Justice Hisham EL-BASTAWISI, Egypt
Prof. Paula ESCARAMEIA, Portugal
Justice Elisabeth EVATT, Australia
Prof. Jochen A. FROWEIN, Germany
Mr. Roberto GARRETÓN, Chile
Prof. Jenny E. GOLDSCHMIDT, Netherlands
Prof. Michelo HANSUNGULE, Zambia
Justice Moses HUNGWE CHINHENG, Zimbabwe
Ms. Asma JAHANGIR, Pakistan
Ms. Imrana JALAL, Fiji

Prof. David KRETZMER, Israel
Prof. Kazimierz Maria LANKOSZ, Poland
Mag. José Antonio MARTÍN PALLÍN, Spain
Judge Charles MKANDAWIRE, Malawi
Mr. Kathurima M'INOTI, Kenya
Justice Sanji MONAGENG, Botswana
Prof. Iulia MOTOC, Romania
Prof. Vittit MUNTARBHORN, Thailand
Prof. Manfred NOWAK, Austria
Dr. Jorge Eduardo PAN CRUZ, Uruguay
Prof. Andrei RICHTER, Russia
Sir Nigel RODLEY, United Kingdom
Mr. Claes SANDGREN, Sweden
Mr. Belisário DOS SANTOS JUNIOR, Brazil
Justice Philippe TEXIER, France
Prof. Daniel THÜRER, Switzerland
Prof. U. Oji UMOZURIKE, Nigeria
Justice Vilena VADAPALAS, Lithuania
Prof. Yozo YOKOTA, Japan
Prof. Leila ZERROUGUI, Algeria
Justice E. Raúl ZAFFARONI, Argentina

Honorary Members

Prof. Georges ABI-SAAB, Egypt
Justice P.N. BHAGWATI, India
Dr. Boutros BOUTROS-GHALI, Egypt
Mr. William J. BUTLER, United States of America
Prof. Antonio CASSESE, Italy
Justice Marie-José CRESPIN, Senegal
Dato' Param CUMARASWAMY, Malaysia
Dr. Dalmo A. DE ABREU DALLARI, Brazil
Prof. Alfredo ETCHEBERRY, Chile
Mr. Desmond FERNANDO, Sri Lanka
Lord William GOODHART, United Kingdom
Justice Lennart GROLL, Sweden
Mr. Louis JOINET, France
Prof. P.J.G. KAPTEYN, Netherlands
Justice Michael D. KIRBY, AC, CMG, Australia

Prof. Kofi KUMADO, Ghana
Prof. Jean Flavien LALIVE, Switzerland
Justice Claire L'HEUREUX-DUBE, Canada
Dr. Rudolf MACHACEK, Austria
Prof. Daniel H. MARCHAND, France
Mr. J.R.W.S. MAWALLA, Tanzania
Mr. François-Xavier MBOUYOM, Cameroon
Mr. Fali S. NARIMAN, India
Sir Shridath S. RAMPHAL, Guyana
Mr. Bertrand RAMCHARAN, Guyana
Prof. Christian TOMUSCHAT, Germany
Mr. Michael A. TRIANTAFYLIDES, Cyprus
Prof. Theo VAN BOVEN, Netherlands
Prof. Luzius WILDHABER, Switzerland
Dr. José ZALAUQUETT, Chile